

Nr. 1.

E12747

HIND 30 MK.

KAITSIE KODUL!

15. JAANUARIL 1927.

HUDSON

6 tsil. — 18. h. j.

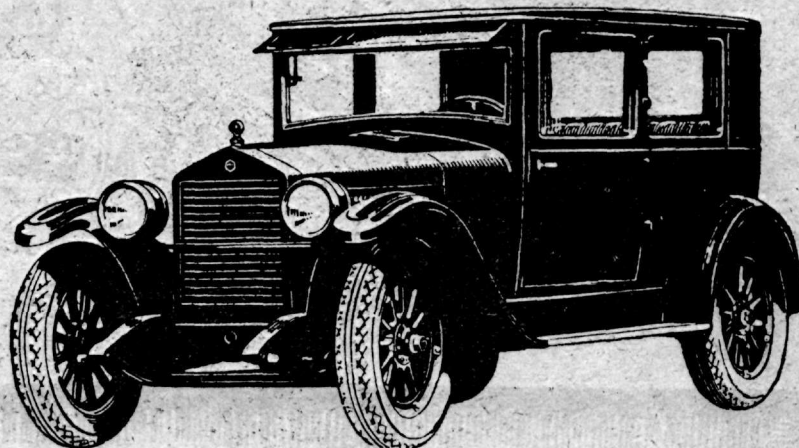
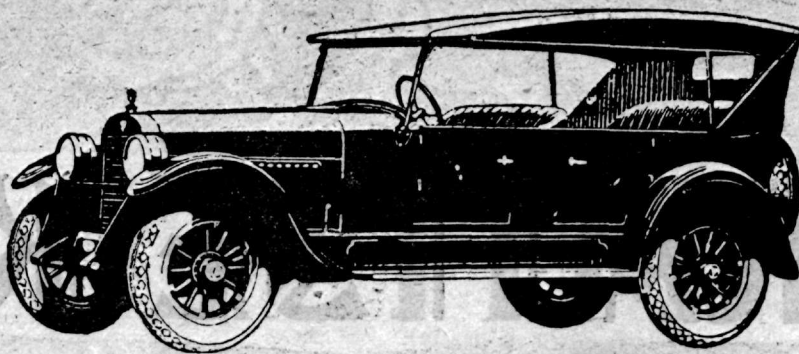
o.-Ü.

SYSTEMA

Tallinn, S. Karja tän. 11.
Kõnetr. 709.

ESSEX

6 tsil. — 9,4 h. j.

petrooleum

Tallinn, Suur Karja tän. 4

Bensiinjaam — TELEFON — Kontor 6-72
Narva mnt. 9, 10-72 Ladu 2-09

A.-S.

EESTI PETROL

saadaval kõik

NAFTASAADUSED

Petrooleumilaod: Tartus, Pärnus, Narvas, Rakveres, Viljandis, Valgas, Pet-eris, Haapsalus, Kuresaares.

Bensiinjaamad: Tallinnas, Narva m. 9, ja Balti jaama juures.
Tartus, Sõõgiturg nr. 3.

B e n s i i n

N a f t a

Motoriõli

Masinaõli

Varmaõli

Autoõli

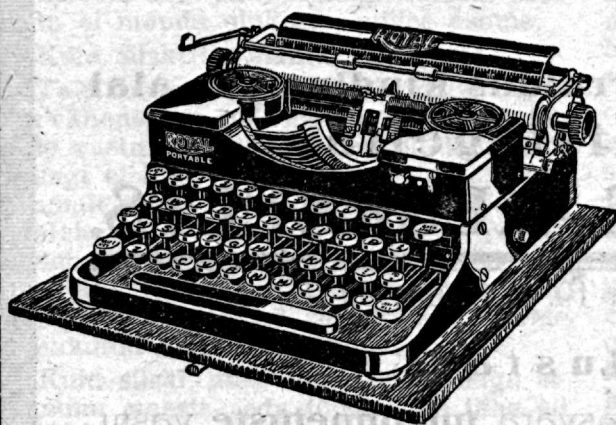
Tsindriõli

Kaanepilt: Pärkaste foto.

PARIMAD
TRÜKITÖÖD
TELLITAKSE
RIIGI TRÜKIKOJALT

TALLINN, NIINE T. 11.

KÖNETRAADID: 12-47, 28-66 ja 4-45.

AMMU
oodatud paremad
A M E E R I K A
väikesed (portable)
KIRJUTUSMASINAD

ROYAL

JÕUDSID MÜÜGILE

V-D LOUN & SCHITIKOV

Tallinn, Niguliste 18. Tel. 13-37.

Õnnelikku uut aastat

soovib kõikidele kaitseliitlastele

Ühistegeliste asutuste keskpank

Eesti Rahvapank

Tallinnas, S. Karja 19, oma majas.

Telegrammi-aadress: Rahvapank, Tallinn

Kõnetraadid: 2-02 ja 28-28.

Ühistegeline keskkorraldus kindlustuse alal
**Eesti Ühistegeline
KINDLUSTUS-KESKSELTS,**

Tallinn, S. Karja 19. Kõnetr. 30-78.

k i n d l u s t a b:

hooneid, kaupasid ja vallasvara **tuleõnnetuste** vastu,
vallasvara, kaupasid ja väärtusi **murdvarguste** vastu,
kariloomi ja hobuseid õnnetuste, haiguste ja var-
guste vastu j. n. e.

Edasikindlustuse toimetamine ja maksuta nõu-
andmine valla vastastikustele kindlustusseltsidele.

E2
K E 12741
1

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANNIDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

III AASTAKÄIK

Nr. 1

15. JAANUARIL 1927

Väljaandja: Kaitseliidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggo. Tegev toimetaja: J. Jaik.

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas 300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus 50 mrk. Kuulutuste hinnad. 1/4 lehek. 4000 mrk., 1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja 1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj 50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Üksiknumber 30 mrk.

Toimetus Tallinnas, Kaarti tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teisi-päeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.

Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Uueks aastaks.

Oleme astunud uude aastasse.

See väike number aastaarvu lõpus on liiga tähtsusetu selleks, et midagi põhjalikult muuta, et uus aasta oleks kõigiti uus. Jäävad alles meie päevamured, jäävad püsima meie püüded, sihid jäävad samadeks, mis olid vanalgi aastal. Uus aasta ei muuda olukordi, milles asume.

Kuid siiski on alanud uus aasta.

Ta ei too meile vist kunagi kingiks hädaohu vähenemist, selle hädaohu vähenemist, mille vastu kaitseks on loodud kaitseliit. Kunagi ei luba uuski aasta lasta käsi muretult rüppe. Mida nõrgem on meil valvelolek, seda lähem on hädaoht. Peame teadma, et meie rahvuslik iseolemine on alati ähvardatud. Ning võime olla seda julgemad, kuivõrd üksmeelsemalt oleme koondunud kaitseliidu ümber.

Kuid siiski uuel aastal meie nagu algaksime uuesti seda tööd, mille tähe all möödus vana aasta. Uus aasta on nagu uuestisünniks, kus meie vabaneme läinud aasta raskustest. Õeldes jumalaga lahkunud aastale, lahkume ka sellest väsimusest, mida tõi läinud aasta pingutusrikas töö, ning seisame uue aasta lävel lootusrikastena, tahteküllastena ja teohimulistena. Pikk aasta on veel ees, mille keskel võime saavutada palju. Vaatame julgesti tulevikku, valmis astuma iga hädaohu vastu, valmis võitma kõiki raskusi. Oleme valmis väsimata töötama, rühkima oma sihtide poole, tahame seista oma ülesande kõrgusel.

Uuel aastal ihkame tööd. Saagu uus aasta tõsiseks töö aastaks.

On ju veel teha lõpmata palju. Pole küllalt kodukaitsja heast tahtest, kui puuduvad oskused. Väljaõppe alal toogu uus aasta mehiseid tulemusi, seda eriti maa-malevates, kus õppuste läbiviimine on mitmeti raskendatud ja selle tõttu aeglane. Näidaku kaitseliitlased, mida nad suudavad hea tahte juures.

Teine tähtis tööala on propagandatöö, isamaaliste tundmuste arendamine ja kaitsetahte kasvatamine meie rahva kihtides. Kaitseliit peab kasvama tugevaks, ta ümber peavad koonduma kõik riigitruud kodanikud. Ei tohi olla passiivseid kõrvaltvaatajaid, kui tehakse tööd kogu rahva organiseerimises ta enese julgeoleku kaitseks. Ei tohi olla eraldumist, kaitseliiduga peavad töötama kaasa kõik kohapealsed tegelased, sest iga eestlane peab töötama kaasa oma rahva tuleviku kindlustamiseks.

Rohkem aktiivsust, rohkem julgust ja iseteadvust. Kõik jõud kaitseliidu aate teenistusse. Kaitseliit on meie rahva paremate poegade koondus, meie rahva tuleviku ja julgeoleku pant, sellepärast ei tohi olla loidust meie keskel. Peab igal pool julgesti välja astuma oma vaadete kaitseks, sest meil on tarvis võita ära palju meie rahva seesmist loidust, kõhklemist ja ükskõiksust. Isegi avaliku vastutöötamist kuulduv siit ja sealt.

Kaitseliit sõjaõiguse seisukohalt.

Sõda on vahakord, mis tekib rahvusvahelise õiguse subjektide, s. o. suverään riikide vahel. Sellepärast peaksid ka kõik sõjast tegelikult osa võtvad isikud ning väeosad olema otsekoheselt ning täielikult riigi võimude käsutuses: olema riigi poolt organiseeritud, relvastatud ja varustatud ning igas suhtes alistuma riigi võimudele. See on rahvusvahelise õiguse doktriini seisukoht ning teoreetiliselt üksnes sõjaväelased selles mõttes tunnustatakse „combattant'ideks“ (sõdivaks pooleks), mis Genfi ja t. konventsioonide järele vangistatud sõjaväelastele õiguse annab ülespidamise ja ravitsemise peale, peale sõja lõppu — kojulaskmise peale jne. Kõiki teisi, mitte sõjaväkke kuuluvaid isikuid, kes sõjariistus vaenlase vastu välja astuvad, karistas kombeõigus alles hiljuti karmilt: neid ei loetud combattant'ideks, ei võetud vangid, vaid hukati.

Uuema aja elu on aga neid seisukohti tunduvalt muutnud. Arenenud isamaa-armastuse tunde ja teiste faktorite mõjul ei võinud sagedasti lihtkodanik, keda millegi pärast võimude poolt väkka ei kutsutud, jääda võitluses külmaks pealtvaatajaks. Juba Napoleoni sõdade ajal on kuulsaks saanud „guerillas“ — hispaanlased, kes omal algatusel organiseerudes, prantslaste vastu sõdisid, tekitades neile suuri raskusi. Prantsuse-Preisi sõja ajal tegutsesid samuti franc-fireurs'id (vabad kütid). Lõppude lõpuks nüüd meie ajal näeme palju sarnaseid isamaalikke organisatioone, mis tekkinud kodanikkude algatusel ja osutunud sõjas otsustavateks. Soomes, Latvijas ja Poolas näeme sarnaseid organisatioone. Nende hulka kuulub ka meie kaitseliit, mis oma tegusid kuldtähedega meie ajaloo lehekülgedesse on kirjutanud.

Tahtmata tekib küsimus: kas tunnustatakse sõja korral neid organisatioone „sõdivaks pooleks“, või mitte, kas antakse neile ka regulaarväeosade eesõigusi või

toimitakse nendega kui liht-kallaletungijatega. Siinjuures tuleb regulaarväeosa all mõista väekoondust, mis koosneb riigi huvidel algatusel ning sunduslikult kokkukutsutud kodanikest, ja täielikult riigi ülalpidamisel ning juhatuse all seisab).

Nagu teada, arutatakse sarnaseid küsimusi rahvusvahelistel konverentsidel, kongressidel jne.; kuigi nende kongresside otsustel pole sunduslikku iseloomu hariliku sundnormi mõttes ning nende mittemäitmise juures ei saa võtta tarvitusele ühtki abinõu, siiski sõdivad riigid on sunnitud vastastikuste huvide pärast nendest enam-vähem kinni pidama.

Brüsseli konverents 1874. a., mis kokku kutsuti Venä tsaari Aleksander II algatusel ning millest võtsid osa suurem jagu kultuurriikidest (välja arvatud Inglismaa), on püüdnud selgitada „combattant'i“ mõistet. Selle konverentsi otsuste järele loetakse „combattant'ideks“ neid tegelikult sõjast osavõtjaid, kes 1) seisavad teatud mõttes ühise komando all, 2) kannavad vormi või mõnd teist selgesti arusaadavat tunnusmärki, 3) avalikult sõjariista kannavad ja 4) kinni peavad sõjakommetest ja -seadustest.

„Brüsseli deklaratsiooni“ otsused leidsid kinnitust „Rahvusvahelise õiguse instituudi“ komisjoni poolt väljatöötatud ja 1880. a. Oxfordis vastuvõetud „Juhtnõu-rides“.

Nende põhimõtete järele peab otsusele jõudma, et kaitseliit, kui sõjaline organisatsioon, mis täiesti vastab eelpooltähendatud tundemärkidele, tuleb sõja korral „combattant'ide“ hulka arvata. Muidugi mõista, oleneb siin palju sellest, kas vastane pool — vaenlane — niivõrd kultiveeritud on, et ise neid põhimõtteid tunnustab: raske oleks arvata näiteks, et koloniaalsõjas mõne metsiku rahvaga nad selle rahva poolt täitmist leiaksid.

K. N.

Meie kõrgele aatele vastutõtajaid võib leiduda igal pool, leidugu ka sellele vastuastujaid. Lööge igal pool jalad alt iga-sugustel kahtlustamistel ja tõrvamistel, sest meie pool on Eesti rahva püha õigus.

Peame oskama sõdida ka mõtte mõõgaga.

Kasvatagem kaitsetahet, rahvuslikku vaimu, sest süda ja vaim on need, mis teevad käe varre tugevaks, ei miski muu!

Suusõnalised korraldused.

Teatavasti algame iga taktikalise ülesande lahendamist olukorra hindamisega ja kui oleme jõudnud kaaluda läbi kõik olukorra elemendid (jõud, maastik, aeg, vaenlase tahe ja võimalikud juhused), siis valmib meis otsus, millise teostame korralduste ja käskudega. Üldised nõuded käskude ja korralduste kohta võib võtta kokku järgmistesse punktidesse: 1) nad peavad olema õigeaegsed, lühikesed, selged, kuid sellejuures siiski täielikud; 2) enne korralduse tegemist olgu juhil enesel täieline selgus, mida ta õieti tahab saada kätte; 3) käsud ja korraldused sisaldagu ainult seda, mida alluv peab tingimata teadma, kuid ilma põhjenduste ette toomata ja ilma ebamääraste („võimalust mööda“, „katsuge“ jne.) ning liig kategooriliste („tingimata“, „maksulis maksab“ jne.) väljendusteta; 4) asulaid nimetada kaardi järel (kohalikud nimed juure lisada!), alates rinde paremalt tiivalt vasakule; 5) teed määratakse ära asulate kaudu; 6) kellaag määratakse 24 süsteemi alusel ja 7) käskude ja korralduste sisu ülesehitamisel pidada kinni määrustikulisest järjekorrast (orienteerumine, s. o. teated oma ja vastase jõududest, ülesanne, juhi otsus, eriülesanded allüksustele, varustamine, juhi asukoht ja asetäitjad).

Kiiresti vahelduv lahingolukord tõrjub sageli kirjalikud käsud ning korraldused tagaplaanile, nõudes nende asetamist suuliste korraldustega. Meie vabadussõdagi näitab, et kandvam osa korraldusist tehti suusõnal, eriti pataljoniides ja allapoole. Tehasugust nähtust võib konstateerida ka taktikalistel õppustel maastikul, kui pole üles seatud erilist nõuet kirjalikkude korralduste kohta.

Harilikult kannatavad aga suusõnalised korraldused järgmiste puuduste all:

Käsuandja ei mõtle läbi õigeaegselt suulise korralduse sisu. Selle tagajärjeks on „sõnade uputus“ ühes asjata ajakaotusega, segane ja süsteemita mõtete väljendus, järjekindluseta ning mõninga asjaolu unustamine. Ülem hakkab n. ü. „kuuldavalt mõtlema“, millest kasvab tahtmatult aegaviitav kõnelus alluvatega. On alluvad küllalt iseseisvad, algatusvõimelised ja arusaajad, siis teevad nad selle jutuajamise kestel ka omalt poolt ettepanekuid, sageli väga avatlevaid; ettevalmistamatu ülem jääb, võib olla, nendega nõus-segi, kuid kui pärastine põhjalik järelemõtlemine selgitab, et on mindud libedale teele, siis pole paranduste tegemine igakord mitte enam võimalik.

Selle asemel, et sisendada alluvatele oma tahet, mõtteid ja meeleolusid, sundida neid energilisele tegevusele, saab selline ülem ise alluvate mängukanniks. Jäävad aga alluvad niisugusel kõnelusel passiivseteks pealtkuulajateks, kes ülemale ei esita küsimusi ega ettepanekuid, kuid asjast siiski õieti aru ei saa, siis on segadused kavatsetavas operatsioonis möödapääsematud.

Siit järgneb, et enne seda, kui asutakse suusõnalise korralduse andmisele, tuleb viimase sisu üle tõsiselt järele mõelda ja ta mõttes lühidalt formuleerida. Veel parem on, kui korralduse lühike sisu formuleeritakse kirjalikult konspekti näol. Kui kavatsetakse anda mitu suusõnalist korraldust, siis saab samuti vajalikuks nende loetlemine märgete lehel kirjalikult. Edasi peab pidama silmas, et ülema tahte väljendusviis vastaks alluvate vaimlisele niivoole ja iseloomule. Kui on märgata, et alluv temale antud ülesandest ei saa aru, siis peab kordama ülesannet teiste sõnadega ja esitama temale kontrollimise küsimusi. Vastused näitavad, kas on alluvad juhi mõtetest õieti aru saanud.

Ei ole muidugi vähematki tarvidust selle järele, et alluv kordaks saadud suusõnalist korraldust sõna-sõnal; tähtis on, et alluv õieti edasi annaks korralduse sisu, tema mõtted. Ka ei pea ilma erilise põhjusega nõudma alluvalt suulise korralduse sisu kordamist otsekohe; parem on teha seda väikese vaheaja järele, kui alluv on jõudnud veidi asjasse süveneda ja ülesande mõttesse ning tähtsusse tungida. Ühtlasi on ülema kohus selle järele valvata, et alluv kirjutaks üles saadud korralduse peamõtted ja andmed, samuti ka kättesaamise aja.

Suusõnaliste korralduste edasiandmine alluvatele peab reeglina sündima energiliselt, kuid sealjuures täiesti rahulikult ja ilma tõttamata. Edasiandmise kiirus saavutatakse korralduse sisu omaaegse läbimõtleamisega, milleks peab alati oskama leida aega, peale selle tohiks juhtidelt nõuda, et igaüks neist otsustaks oma võtmupiirkonda kuuluvad küsimused võimalikult kiirelt. See aga ei ole mitte ainult loomulikest andest, vaid suurel määral just järjekindlast harjutustest teatavas suunas. Lõpuks on tähtis oskus eraldada antud suusõnalises korralduses peaasi kõrvalise tähtsusega üksikasjadest.

Kui korraldus tehtakse eelmise ülesande edasi arendamiseks, missugune alluvale seni teadmata, siis tuleb eestkätt ära seletada see endine ülesanne.

Kogemusi esimese lendkooli väljasõidust Sakalamaa maleva Põltsamaa malevkonda 9.—12. detsembrini l. a.

Teede ja viiside otsimisel, kuidas produktiivsemalt edendada kaitseliitlaste väljaõpet, kaitseliidu staap läinud aasta detsembris tegi esimese katse n. n. lendkooli organiseerimise ja väljasõiduga Sakalamaa maleva Põltsamaa malevkonda.

See esimene katse pidi andma vastuse, kas väljaõppe teostamisel sel viisil on küllalt reaalselt pinda ja kas on mõtet korrata analoogilisi väljasõite tulevikus laiemas ulatuses ka teistesse malevatesse.

õppepersonaal kas tervelt või vähemalt osaltki oleks alalise koosseisuga.

Lendkooli õppejõudude alaline koosseis võimaldab õppejõududel lendkooli eelmistel väljasõitudel saadud kogemuste otstarbekohast ärakasutamist järgnevatel väljasõitudel ja loob seega olukorra, mis võimaldab kõige produktiivsemalt töötada.

Lendkooli tegevuse ettevalmistustööd üldse võib jagada kolme ossa. Esimene — see on kohapealse pealiku (malevkonna, kompanii) poolt

Kaitseliidu staabi „Lendkool“ 9.—12. dets. Põltsamaal.

Kolonel Trossi, maleva pealiku abi H. Lauri, kapt. Freiberg ja Põltsamaa malevkonna pealikul õppusi jälgimas.

Lendkooli tegevuse edukus on tingitud peamiselt kahest tegurist: esiteks sellest, kui võrra hästi on läbi viidud kõik ettevalmistused lendkooli tegevuseks, kui võrra on tema koosseis komplekteeritud küllalt kogenud õppejõududega, kui võrra otstarbekohaselt on töötatud välja õppeprogrammid, ning teiseks sellest, kui võrra leiab pakutav programm vastuvõttu kohapealsete malevlaste hulgas, ehk teiste sõnadega, kui suur on lendkooli poolt korraldatavatest kursustest osavõtjate arv, kui võrra on need osavõtjad huviga ja innuga asja juures.

Hinnates esimese lendkooli tegevust neist kahest seisukohast näeme, et ettevalmistustööd, ehk küll kõikides ettenähtavates piirides kuni üksikasjadeni läbi viidud, jätsid siiski veel mitmeti soovida ja seda just seepärast, et alles töö kestvusel tuli ilmsiks vajadus vähemate üksikasjade järgi, millele peale varemalt tähelepanu ei teatud pöörata.

See näitab kui võrra on vaja, et lendkooli

tehtav ettevalmistustöö ja see piirdub peamiselt lendkooli poolt korraldatavate kursuste teatavaks tegemiseks kõikidele neile pealikele, kellele kursused mõeldud, õpperuumide ja platside muretsemises ja kuulamises jaoskonnale ning lendkooli õppejõududele ärapaigutamise võimaluste leidmises.

Kuna meil olevate väheste õppevahendite tõttu mitte igas malevkonnas (kompaniis) ei leidu lendkooli jaoks vajalikke õppevahendeid, tekib vajadus, et neid tarvilikul määral kohale toimetaks selle maleva pealik, kelle piirides viibib lendkool.

Õppeabinõude muretsemine laskeasjanduse läbivõtmiseks (nagu sihtimispuhid, ortoskoobid, diafraagmid, püssi läbilõiked jne.), väliteenistuse läbivõtmiseks (nagu pitsati jäljed, postide tabelid jne.) topograafia läbivõtmiseks ja taktikaliseks ettevalmistuseks (nagu paukpadrunid, tulenäitajad, valged lindid kaevikute äramärkimiseks jne.) on teine osa ettevalmistustööst ja see

lasub peasjaliselt kohapealse maleva pealiku õlgadel.

Nende õppeabinõude eest, milliseid kohapeal malevates ei leidu, nagu epidiaskoobi (valgustus-piltide aparadi), selleks vajalikkude piltide, iga-suguste tabelite jne. muretsemise eest kannab hoolt lendkooli juhataja.

Kolmas ja üks kandvamatest osadest ette- valmistustöös on lendkooli õppejõudude poolt igaks tunniks täpselt välja töötatud õppuste konspekt.

Aja vähesuse tõttu iga aine peale määratud äärmiselt piiratud tundidearv tingib konspektide kõige üksikasjalisema kokkuseadmise ja täpse-

üksuste pealike arvust ja näitab, et sarnaste õppuste vastu kohapeal huvi tuntakse ja ainult vaja on leida teid ja võimalusi, kuidas selles asjas kohapealsete pealike ja malevlaste soove rahuldada ka tulevikus. Tohiks oletada, et see on ka teisel nii.

Jälgides nüüd lähemalt nende nelja päeva jooksul tehtud tööd, näeme, et see on olnud äärmiselt intensiivne.

Sellest annab meile umbkaudse pildi, kui tähendame, et nelja päeva kestvusel sai lendkoolis antud 36 õpetundi, mis teeb keskmiselt 9 töötundi päevas. Kuid siinjuures tuleb veel meelestada, et esimesel kursustepäeval, 3. detsembril, algas töö alles kell 14.30 ja viimasel

Põltsamaa malevkond taktilistel õppustel 7. nov. 1926. a.

ma ajaga arvestamise. Et kõike seda ja ainult seda, mis kõige hädatarvilisem, lühikese ajaga ära õelda, ilma asjast kõrvale kaldumata ja ilma ainet ebahuvitavaks tegemata, on lektoril vaja suurt osavust ainete käsitamisel ja see on omandatav jällegi ainult praktikaga; see asja-olu kriipsutab uuesti alla vajadust, et lendkooli õppejõud oleksid võimalust mööda alati ühed ja samad.

Kokkuvõttes hinnates ettevalmistustöö põhjalikkust seisukohast, kuivõrra see aitas kaasa lendkooli poolt korraldatud kursuste kordaminekuks, peab tähendama, et see oli küllalt põhjalik selleks, et kursuste heaks kordaminekuks kaasa aidata.

Kuid samuti võib lugeda kursuseid kordaläinuks neist osavõtnute pealike arvu poolest, veel enam aga selle huvi ja püsivuse poolest, millega pealiked kursustest võtsid osa.

Kursustest võttis osa üldiselt 73 inimest, kusjuures alalisi kursustel viibijaid oli keskmiselt 52 inimest iga päeva kohta. See on õige suur protsent kõigist Põltsamaa malevkonna all-

päeval, 12. detsembril, lõppes ta, tingitud kohapealsetest oludest, kell 13.

Mul näib, niisugune peaks olema alati tööviiis väljaõppe alal kaitseliidus. Ei ole ju igapäev võimalust tihti koguda õppusteks, kuid kui seda kord teha, siis juba täiesti anduda asjale, teha tööd mehe moodi, nii et sellest oleks ka kasu.

Vähese aja ja ainete rohkuse tõttu oldi sunnitud ära kasutama esimesel lendkooli väljasõidul iga tundi.

Näitena selle kohta, kuidas avaneb võimalus organiseerida õppetööd nii, et isegi aega õppustele minekuks ja sealt tagasitulekuks väljaõppeks saaks ära kasutada, võiks ette tuua neljanda õppepäeva tegevust.

Selle päeva töö algas kell 9 ja pidi lõpema kell 13; seega oli õppuste juhi käsutuses kõigest 4 tundi. Kandvama osana päevasest õppeprogrammist esitas laskeasjanduslik osa, kus oli ette nähtud püsside proovimine ja märkilaskmine ning sellega ühenduses laske-eeharjutused ja saadud lasketagajärgede kasutamine lahinglaskmise iseäralduste selgitamiseks.

Paralleelainena pidi käsitatama väliteenistust. Koht, kus avanes võimalus püsside proovimist ja märkilaskmist läbi viia, asus linnast u. 2 klm. eemal.

Õppustele minekut kasutati sellepärast luurepatrulli tegevuse kätteõppimiseks. Kuna teoreetilised alused luurepatrulli tegevuse kohta olid kuulajatele juba varemalt selgitatud, ei sünnitanud praktilise osa läbiviimine mingisuguseid

grammist, vahiteenistusest tunnimeeste paigutamine ja vahtkonna ülema kohused ning rühma kallaletung.

Ühel teisel päeval kasutati õppustelt tagasitulekut selleks, et läbi teha pealetungi tänavvõitluse oludes. See näitab, et on võimalik hea tahtmise juures kujundada kogemisi laskeharjutusteks huvitavateks ja ka muude alade väljaõppe mõttes tulutoovateks. — Kursustel

Toompea malevkonna juhatuse liikmeid ja pealikuid.

raskusi ja ka aja kokkuvõtteid oli seejuures maksimaalne.

Ajal, kus osa instruktoreid oli ametis luurepatrulli tegevuse kätteõpetamisega kursantidele, teine osa tegi tegemist laskeasjanduse läbivõtmiseks vajalikkude abinõude ülesseadmisega laskeplatsil. —

Laskeplatsile jõudes kursandid jaotati kahte gruppi. Üks gruppidest oli püsside proovimisel, teine — vahiteenistuse läbivõtmisel. Pärast nad vahetasid oma osad.

Õppustelt tagasitulekul võeti läbi rühma pealetung vaenlase kuulipilduja pesale.

Kella 13. olid õppused lõppenud ja nii oli suudetud nelja tunniga läbi võtta luurepatrulli tegevus, suur ja tähtis osa laskeasjanduse pro-

tarvitati peamiselt praktilist õppemetoodi. Seejuures üksikuid aineid käsitati järgmiselt: riviliseks ettevalmistuseks kursandid olid jaotatud kuude gruppi. Üks õppejõududest oli üldjuht. Teoreetilisi seletusi andis üldjuht kõikidele korraga. Üksikmehe õppust demonstreeris üldjuht enda peal, jaoõppust — instruktorite peal.

Igale demonstratsioonile järgnes demonstreeritud tegevuse läbivõtmine gruppides grupi-juhtide juhatusel.

Taktiliseks ettevalmistuseks kuulajaskond samuti oli jaotatud kuude gruppi (üks neist üldjuhi grupp). Üldjuhi grupp koosnes taktikaliseks kõige paremini ettevalmistatud meestest.

Järgmise päeva õppekava teoreetiline osa võeti läbi eelmise päeva õhtul auditooriumis,

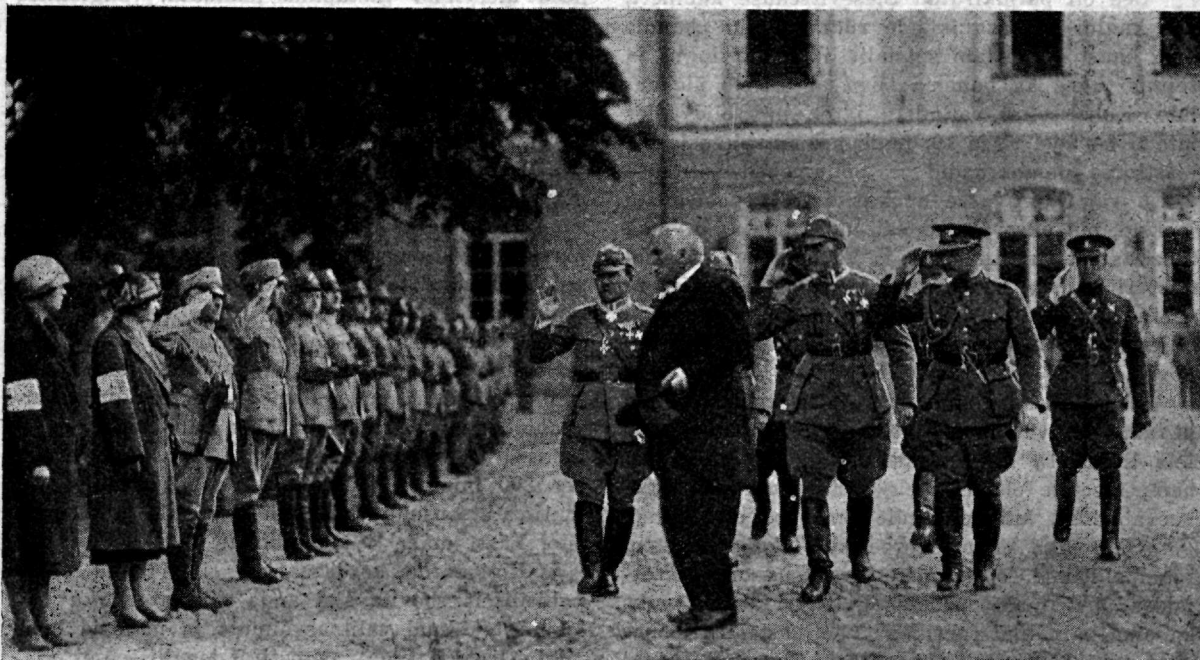
tarvitades seejuures rikkalikult epidiaskoopi (valgustuspiltide aparaati). Eelmise päeva õhtul teoreetiliselt läbivõetud aine demonstreeriti järgmisel päeval üldjuhi grupi poolt ja seda kordasid siis teised grupid oma juhtide juhatusel.

Analoogiliselt käsitati ka teisi õppeprogrammis ettenähtud aineid.

Seesugune õppemeetod, mis oli rajatud peamiselt praktilisele tegevusele, tohiks olla kõige otstarbekohasem kaitseliidus.

soojemalt soovitada sarnast valgustuspildi aparaadi muretsemist.

Kuid nii intensiivne, kui ka terve lendkooli töö nende nelja päeva kestvusel ei olnud, ei suutnud õpilased kursustel selle lühikese aja kestvusel siiski omandada põhjalikke teadmisi, ei suudetud neile anda treeningut pakutud ainetes. — Õppetegevus lendkoolis piirdus vähese aja tõttu enam informatsiooni iseloomuga, oli seega enam aluseks ja tõukeks edaspidiseks töö jätkamiseks algatud suunas.

Riigivanem tervitab Tallinna maleva Toompea malevkonda.

Selle õppemeetodi juures igal osavõtjal avaneb võimalus tegutsemiseks, praktiliste teadmiste omandamiseks; teoreetilised loengud on piiratud miinimumini. — Siinjuures ei saa ka mainimata jätta epidiaskoobi tarvitusele võtmist lendkooli poolt. Selle tarvitusele võtmine kergendab tunduvalt igasuguste teoreetiliste küsimuste selgitamist, teeb ettekanded huvitavaks ja hoiab vahetpidamata alal kuulajate tähelepanu. Tema abil avaneb võimalus isegi kõige igavama ja kuldema aine kohta käivat ettekannet teha elavaks ja kaasakiskuvaks.

Malevatele, kus valgustusolud seda vähegi lubavad (kus elektrivalgustus olemas on) tohiks

Selleks et kujundada sarnaste kursuste töö tulemusi veelgi produktiivsemaks, on vaja luua kursused läbiteinutele võimalusi oma teadmiste täiendamist iseseisvalt kodus jätkata. Sarnased võimalused avanevad malevlastele ja pealikutele, kui neile soetada vastavat õppekirjandust.

Kuid et eestikeelsest õppekirjandusest meil tundub terav puudus, jääb kaitseliidu staabi peamiseks ülesandeks selle eest hoolt kanda, et see puudus kõrvaldataks lähemas tulevikus.

Universaalse sisuga „Kaitseliitlase käsiraamatu“ ilmumine tohiks meid esimesest hädast üle aidata.

Leedu riigipöördest.

Selle eellood, käik, praegune olukord ja väljavaated.

Leedus on kogu aeg poliitiliste erakondade võitlus olnud terav ja püsivat valitsust ei olnud suudetud kuidagi moodustada rohke arvu väikseliikmeliste rühmituste tõttu. Üks valitsus vahetas kiiresti teist ja õnnetuks sündmuseks, mis enne jõulu aset leidis, olid valitsusohjad vist järjekorra poolest kolmeteiskümnenda kabineti käes.

See oli paljukirjutud Slesevitschuse kabinett, kes kuulus ise asunikude rühma, kuid kandis oma kaastöölise läbi sotsialistlikku värvingut ja seimis tuges ka pahema tiiva arvulisele ülekaalule. Kohe seimi valimiste järel, mis olid alles läinud kevadel 9. ja 10. mail, asusid rahvuslased, kristlikud demokraadid ja põllumehed valitsuse vastu väga teravasse opositsiooni ja pooleaasta jooksul, mil uus valitsus sai end tunda anda, oma ilmavaatest tingitud usu- ja koolielu kui ka sise- ja riigikorda puutuvate reformidega, kogus ta vastu sedavõrd rohkelt dünamiiti, et varem või hiljem pidi paratamatult tulema teravam kokkupõrge.

Slesevitschuse kabinett sihtis kiriku võimu piiramisele, vähemusrahvaste autonoomiale, millele lisaks ta ka taktiliselt tähtsaks pidas pahempoolsetele elementidele jätta avaramat tegevusvabadust, kui see seni kombeks oli olnud.

Olles aga enam teoreetikud kui kogenud reaalspoliitikud, ei hinnanud valitsus oma reformides õieti massi psükoloogiat ja jättis lõpuks ka oma paindliku taktikaga väetikeste mulje, kes riiki ei juhi, vaid ühes sellega taaruvad ringi ilma kindla sihita.

Leides rikutud olevat enda põlised traditsioonid ja haavatud religioositeeditunde ning seistes veel otsekohe ksenside agitatsiooni mõju all, kellele kodanliku registreerimise sisseseadmine aineliselt kahjuline, tõsis terves vähekultuurilises rahvas mõrudus ja viha valitsuse vastu. Kui sellele seltsisid veel seesmised korratused, kommunistlike loosungite näkkukarjumine kõigile, ka neile, kes neid kuulata ei tahtnud, ja sunniviisiline „Internatsionaali“ austamine rusikate ja kaigaste ähvardusel ning selle järel- duse na kakelused, valitsus aga korra loomise jõuetusel seimis pugus ilusate sõnade taha, hakkasid parempoolsed, lootust oma parlamentaar- seks võiduks kaotades, aktiivseks väljaastumi- seks koonduma. Sümpaatiat leidis see ettevõtte ohvitserkonnas, kes peale kõige muu ei olnud ka Slesevitschuse valitsuse armualune ja oleks seis- nud põhjaliku puhastuse ees ligi 200 vanema oh- vitseri vallandamisega. Usuteaduse üliõpilastelt abirahade äravõtmine lisas need ka aktivistide hulka ja riigiametnikud, kel avanevad Leedus

iga valitsusmuutusega uued karjäärivõimalused, sumpatiseerisid riigipööret soojalt. Nii valmis riigipööre ja kuuldused sellest ulatusid isegi valitsuse kõrvu, kuid ei leidnud seal usutavust.

Väljaastujate arv öösel vastu 17. detsembril oli õige väike. 150—200 ohvitseri, peaaesjaliselt lennuväelased, ilmusid 10—20-mehelistes salkades öösel kella 3 ajal valitsusasutustesse, võtsid need üle, ilma vastupanu leidmata, vangistasid presidendi, valitsuseliikmed ja lõpetasid seimi koosoleku, mis oli sel ajal veel koos. Kõik sündis kolmveerandtunni jooksul ilma verevalamiseta, ainult presidendilossi tungimisel olevat vahisõdur maha lasknud ühe majori.

Hommikuks, kui linnarahvas Kaunases oma igapäevasele tööle hakkas ruttama, selgus öösel sündinud üllatus. Tänavatel liikusid sõjaväepatrullid, valitsusasutustes olid valvel üliõpilased ja kindralstaabi ees seisid soomusautod ja tankid.

Diktaatoriks oli tõusnud kindralstaabi major Plechovitschus, kes riigipöörde tegelikuks juhiks oli olnud ja legaliseeris uut olukorda surveabinõudega. Arreteeriti kõik pahempoolsed tegelased ja väheustav element, kogusummas umbes 300 inimest, pandi maksma sõjaseadus, samuti vali tsensuur ajalehtedele, postile ja telegra- file. Lasti maha 4 kommunisti.

Riigipöörde kordasaatjad ei pidanud välis- poliitiliselt soovitavaks anda diktaatorlikku ise- loomu tekkinud valitsusvõimule ja püüdsid kohe riigipööret suruda konstitutsioonilistesse raamidesse, teda maskeerida väliseltki vähemalt. Vastupanu avaldas siin esialgul endine presi- dent Grinius, kes ei tahtnud lahkuda oma ame- tist. Üle kahe päeva kestsid temaga kauplemi- sed, enne kui mees palvete ja ähvarduste järele alla kirjutas lahkumisteadaande ja võidi asu- da uue presidendi kandidaadi prof. Smetona va- limisele.

Laiialiaetud seim kogus jälle kokku, välja arvatud pahempoolsed, ja kuidagi saadi lihtsa hääleteenamusega, mis igatahes eneses põhisea- duse rikkumist sisaldas, Smetona presidendiks valida. Vahepeal oli moodustatud ka juba uus valitsus Smetona parteikaaslase, rahvuslase prof. Valdemarasega eesotsas, kristlike demokraatide ja põllumeeste toetusel.

Provints oli Kaunases sündinud riigipöör- dest vähe informeeritud ja esialgul kardeti, et mõned väeosad võivad avaldada vaenulikkust uuele valitsusele. Kuna igasugune ühendus pro- vintsiiga puudus, korraldati veel 19. detsembril, end. presidendi Griniuse 60. sünnipäeval, mitmel pool sõjaväeparaade ja lasti Griniust elada.

Kuj aga riigipööre teatavaks sai, võeti see täieliku külmaverega, kui nähtav paratamatus, vastu. Vastupanu valitsuse kukutajatele oli tahtnud riigipöörde ööl avaldada end. kindralstaabi ülem Skirpa, samuti ka seimi liige Bajandis, kes Mariampolist lootsid leida vanale valitsusele ustavaid vägesid, kuid nad arreteeriti teel sinna.

Pinevaks päevaküsimuseks Leedu uuele valitsusele sai seimi küsimus ja tükk aega kaaluti siin, kas seimi jätta või laiali saata ja uue süsteemi järele siis uusi seimi valimisi ette võtta. Kõik olenes sellest, kas uuel valitsusel õnnestub senises seimis endale enamust võita. Algasid kauplemised. Vähemusrahvaste esitajad andsid oma nõusoleku ja pikkamööda tulid järele ka sotsialistid, nii et võidi asuda riigi eelarve arutamisele. Iseloomustav oli aga, et kui sotsialistid riigipöörde kohta sõna tahtsid võtta, neile seda ei antud ja mehed pidid leppima ka sellega.

Uus Leedu valitsus, kes kiiresti oli valminud, ei oma kuigi kindlat töö programmi ja asub mitmeteski tähtsates küsimustes väga kõikuval seisukohal, eriti välispoliitikas. Prof. Valdemarse intervjuu ajakirjanikkudele, Balti riikide koostöö ignoreerimine ja silmade tegemine Nõukogude Venele tekitas laialdast kõmu. Ka president ja riigipöörde kordasaatnud ringkond ei pooldanud neid vaateid, neid tembeldati Valdemarse isiklikkudeks ja oldi sunnitud üldise pahameele tekkimisel hiljem dementeerima.

Praeguse Leedu valitsuse positsiooni ei saa kuidagi pidada kindlaks ega kestvaks. Diktatuur püsib veel ikka tegeliselt ja valitsusele on antud mängida õige väikeseulatuslik osa. Mitmed komplitseeritud välispoliitilised vahekorrad, eriti leping Nõukogude Venega, on piiranud tugevasti ta tegevusvabaduse, kuna rahvuslik antagonism Poolaga hoiab ikkagi suhted pinevatena.

Ei saa samuti loomuliseks pidada, et sotsialistid nii hõlpsasti lepiksid kaartide kiskumisega endi käest, pigemini võib nende vaikust pidada tule hõõgumiseks tuha all, mis soodsa juhuse leidmisel välja pahvatab. Liig vägivaldne oli selleks nendega ümberkäimine. Kui edasi arvesse võtta Leedu rahva madalat kultuurilist tasapinda ja sellest tingitud nõrka otsustusvõimet, intelligentsi hõredust ja vähemusrahvaste tähtsat osa äri- ja tööstuselus, on selge, et Leedu on olemas pind igasugusteks edaspidistekski üllatusteks.

Leedu olude tundjad arvavad, et juba tänavu kevadeks suudab praegune vastasrind end sedavõrd koguda, et uuesti suudab mõtlema hakata oma kaotatud positsiooni tagasivõitmisele. Kuidas need püüded siis väljenduvad, milliseid abinõusid ta selleks valib, kuidas suhtub sellele laiem rahvas, need kõik on küsimused, mis peavad andma tunnistuse Leedu rahva poliitilisest küpsusest ja riivavad kõige lähemalt Balti riikidegi huviseid.

Eesti kaitseliitlastele oleks vast huvitav teada, kuidas suhtus Leedu kaitseliit riigipöördele. — Viibides Leedus ei läinud mul korda ametlikkudelt isikutelt selle üle teateid saada, kuid isiklikkude muljete järele täielikult indifferentselt. Üldse kinnitati mulle, et Leedu kaitseliit, „schaulistid“, ei sisalda seltskondlikult sedavõrd arenenud jõude nagu meil või Soomes, ja need seisavad isegi seltskonna alahindamise all. Igatahes ei kujuta nad endist mingit sarnast jõudu, kes seisaks vankumatult teatud kindlal platvormil ja aitaks stabiliseerida demokraatliku rahvariikluse mõtet. Nad võivat isegi mõnel juhusel mingi avantüüriga üllatada.

H. T.

Iga äri,

kes kuulutanud „Kaitse Kodu's“, on võitnud omale juure suure hulga kindlaid ärisõpru, sest kaitseliitlased ostavad ainult nendest äridest, kes kuulutavad „Kaitse Kodu's“.

Dr. Jaan Raamot.

9. detsembril s. a. sängitati Tallinnas kodumaa maamulda kõigile tuntud, kõigi poolt lugupeetud riigi- ja seltskonnategelane dr. Jaan Raamot, kes parimas mehe-eas äkki oma tööst ja tegevusest välja kisti, et alustada teed manalasse. Jala libisemine jäisel teel, väike komistus oli põhjuseks selle terve, tugeva ja elurõõmsa mehe ootamatuks lahkumiseks meie töömeeste ridadest. Raske uskuda, kuid siiski tõsi...

Kes oli dr. Jaan Raamot? Õieti asjata küsimus, sest kes ei tunnud teda, polnud isiklikult temaga kokku puutunud, see ikkagi oli vähemalt kuulnud ta laialt tuntud nime.

Kuid olugi, et ta nimi oli üldiselt tuttav, tutvustame siiski meie lugejaskonda lühidalt ta mitmekülgse elukäiguga.

Jaan Raamot sündis kehva talurentniku pojana Vigalas, kus ta ka sealses külakoolis oma esimese hariduse sai. Jatkates raskete majanduslikkude olukordadega võideldes oma haridust Pärnu linnakoolis ja pärast selle lõpetamist Lätimaal asuvas Goldingeni seminaris, hakkab ta pärast viimase lõpetamist end Vilno õpetajate instituudi kooliõpetaja kutsele ette valmistama. Kuid teateid saades, et Vene instituudi õpilasi Soome Mustjala kõrgemasse

põllutöökooli vastu võetakse, muudab ta oma õppesihhi ja otsustab end põllumehe elukutsele hakata ette valmistama. Pole ime, et ta valib lõpuliselt just põllumehe elukutse endale, kuna ta põllumehe pojana juba maast madalast kõige tihedamas ühenduses oli seisnud meie esivanemate töö ja higa väetatud kodumaa mullaga, koolitöö vaheaegadel alati oma isa renditalus täie hooga kaasa oli töötanud ja rühminud, et vähegi kaasa aidata oma perekonna majandusliku olukorra parandamiseks. Õhinal asub ta Soome keele äraõppimisele, ja kui see tarvilisel määral omandatud, pääsebki ta Mustjala põllutöökooli oma ihaldatud tööalale. Pärast Mustjala kõrgema põllutöökooli lõpetamist asub J. Raamot Novgorodi kubermangu piimatalituse instruktoriga ametisse. Peagi leiab ta Novgorodis ja Peterburis, kuhu tal ametiasjus tihti tuli sõita, hulga sõpru, eriti eestlaste hulgas, kes teda ta alati rõõmsa ja vastutuleliku iseloomu pärast meeleldi endi hulgas näevad. Nende sõprussidemete pidevuse tagajärjel läheb tal korda laenata nii palju raha, et Königsbergi ülikoolis oma teadmisi põllumajanduse alal täiendada. Ülikooli kursust lõpetades asub ta Tuula kubermangu piimatalitusekooli juhatajaks. Vene põllutöökooli ministereeriumil oli sel ajal kavatsus Pihkva kubermangu ühte keiserlikku mõisasse asutada kõrgepiimatlituskooli. Kuna selleks vajati tublisid õppejõude, siis tehti J. Raamotile kui ülikooliharidusega piimatlituskooli juhatajale põllutöökooli ministereeriumi poolt ettepanek end väljamaal lähemalt tutvustada seal asuvate parimate piimatlituskoolide töö ja tegevusega. Põllutöökooli ministereeriumi stipendiaadina sõidab J. Raamot Taani- ja Saksamaale ja uurib sealsete piimatlituskoolide tegevust. Siis pöörab ta Venemaale tagasi, et siin asja kogutud andmete põhjal hakata organiseerima. Tal läheb korda saada veel kord ministereeriumi stipendiaadiks, sõidab uuesti Saksamaale, töötab seal Königsbergis ja Leipzigi piimatlituse erialal kuulsate professorite Kirchneri ja Bockhausi juures ja kirjutab teadusliku töö mitme loomaliigi piima eriomadustest, mis Tartus 1902. a. Saksa keeles trükiti. 1905. aastal promoveerib ta Königsbergis, omandades agronoomia doktori teadusliku kraadi. Ta väitekirja teemiks oli: „Edami iuustu bakteriad“. Venemaale tagasi tulle loodab ta saada Pihkva kubermangu asutatava kõrgepiima-

talituskooli professoriks. Ent vahepeal on Vene-Jaapani sõda lahti puhkenud, mis lõpeb Venemaa lüüasaamisega, mis omakord jällegi lootust annab, et meie kodumaal vabamad ajad tulemas. Seepärast muudab J. Raamot oma kavatsuste sihi ja ei lähe enam Venemaale, vaid juhib sammud kodumaa poole, et oma hästi ettevalmistatud tööjõudu põllumajanduse, eriti aga piimatalituse, alal kodumaa põllumajanduse tõstmisele ja edendamisele pühendada. Ta asub Põltsamaale Aleksandri kooli inspektoriks, jäädes sest ajast peale vahetpidamata kodumaa teenistusse.

Eestisse asudes ei olnud dr. J. Raamot kodumaalastele mitte enam päris võõras mees. Juba 1899. aastal võttis ta osa Tartus ärapeatavast Eesti põllumeesteeseltside kongressist, kus ta pikema kõnega piimatalituste kohta esines ja ühispiimatalituste asutamist ja piimatalitusühisuste ellukutumist soovitas, andes selleks hulga tarvilikke juhatusi. Tema poolt esitatud sellekohane resolutsioon võeti kongressi poolt vastu ja tunnistati vajalikuks valitsust paluda ka Eestisse üht piimatalituse inspektorit ametisse panna. Samuti oli dr. J. Raamot juba enne 1905. aastat õige mitmel korral Eesti ajakirjanduses põllumajandusliikudes küsimustes sõna võtnud.

Asudes Põltsamaale Aleksandri kooli juhtima, tõi ta sinna kaasa sootuks teise vaimu, kui seal seni endise juhataja ajal oli valitsenud. Üks tolaeagseist Aleksandri kooli õpilastest, praeguse riigikogu liige hra A. Tupits, kõneleb sellest ajajärgust „Kajas“ nr. 7, 9. I 1927. a. õige iseloomustavalt järgmist:

„Mäletan dr. Raamotit 1904.—1905. a., kus tema Põltsamaale Eesti Aleksandri kooli inspektoriks tuli. Olin tol korral nimetatud kooli õpilane. Endine inspektor A. (suri mõne aasta eest) kuulus ka Eesti rahvusliste tegelaste hulka, kuid õpilastest ei teadnud või ei osanud teda keegi eestimeelseks meheks pidada. Võib olla, mõjutas sarnast hinnangut ka asjaolu, et nimetatud inspektori abikaasa venelane oli ja selle tõttu igal sammul Vene keel kõlas. Koolis valitses sel ajal Vene keel ja Vene vaim.

Järsk pööre aga sündis, kui dr. Raamot Põltsamaale koolijuhatajaks tuli. Koolis oleks nagu järsku kõik aknad avatud, kust Vene vaim kohe välja lendas. Nagu teine õhk tuli kohe suurde koolimajasse, ta muutus kodusemaks, armsamaks. Ja kui veel teinekord õhtuti inspektori eluruumidest läbi avatud uste eestikeelsed

laulud kõlasid (laulis prl. Aino Tamm, dr. Raamoti abikaasa õde), siis kuulatasid väikesed koolipoisid põksuva südamega. Polnud ju nii ilusalt kõlavat Eesti laulu keegi enne kuulnud. Koolis tuli vaid endise inspektori ajal igal hommikul sisuliselt õpilastele täitsa arusaamatut kiriku-slaavi-keelset „Issa meiet“ laulda.“

Kuid mitte ainult oma koolile, vaid ka kogu ümbruskonna majanduslikule edendamisele pühendas dr. J. Raamot oma tööjõu. Ta hakkas ümberkaudsete põllumeeste hulgas õhutama ühispiimatalituse asutamise mõtet ja peagi juba juhib ta kolme suuremat põllumeesteltsi: Põltsamaa, Pilistvere ja Viljandi, kellede esimeheks ta valiti. Aleksandri koolil läks dr. J. Raamoti energilisel kaasabil korda oma kätte saada Kõo riigimõisat, mille ülemvalitsus usaldati tema kätte. Samuti hakkas dr. J. Raamot tol ajal töötama põllutöökeskkooli asutamise kallal, kuid selle kavatsuse teostamine ei edenunud nii kiiresti, kui ta seda oleks soovinud. Küll aga läks tal korda Kõo mõisas kutsuda ellu pikemat põllutöökursust, mida ta ise hakkas juhtima. Samal ajal ilmusid dr. J. Raamoti sulest kaks raamatut: „Kõned põllumeestele“ ja „Piimatalituse õpetus“. Viimases neist kuulutab dr. J. Raamot põllumeestele seda, mis nüüd juba lõpulikult on saamas teoksile, ja nimelt, et piimatalitus võib lähemas tulevikus kujuneda Eesti põllumajanduse tähtsamaks haruks. Ta õhutab ka kariloomade tõuparandamist ja annab õpetust noorkarja kasvatamise ja karja toitmise kohta. Dr. J. Raamoti teeneks tuleb lugeda seda, et tema ühispiimatalituste asutamise, millest küll C. R. Jakobson omal ajal juba oli kõnelenud ja missugust mõtet juba varem Eesti põllumeeste ringkondades elavalt oli sõelutud ja arutatud, tegelikult läbi viis, sest juba 1908. a. kinnitati tema eestvõtet Imaveres, Viljandimaal, esimene piimatalitusühisus.

Samasse ajajärku langeb ka dr. J. Raamoti esimene tutvunemine vangikodadega. 1905. a. lahtipuhkenud Vene revolutsiooni ajal peetakse ka teda Balti mõisnikkude poolt mitteustavaks ja ta vangistatakse Põltsamaal. 6½ kuud vintsutatakse teda viletsates vangisruumides, kuni viimaks süüdistus tema vastu lõpetatakse. Kuid politsei valve alla jääb ta edasi. Tundes selles takistust oma tegutsemisele kooli alal (teda ei lubata enam Aleksandri koolis edasi töötada), ostab ta 1910. a. Tartu lähedal suure Sähkapuu talu. Kuigi tal

ostmiseks puudus oma raha, ei kohkunud ta tagasi võrdlemisi suurte võlgade eest, mis talu ostuga ühenduses langevad ta õlgadele, sest tal oli rohkesti elujõudu ja töötahet ja lootust oma töö tagajärgedesse. Asudes Sakkapuule, jätkab dr. J. Raamot oma õhutustööd ühispiimatalituste asutamiseks. Oma talus asutab ta tütarlaste majapidamiskooli, mille juhtimisest ka tema abikaasa võtab südikalt osa.

Kuid ka tegelise põllumehe ametit ei saa dr. J. Raamot kaua pidada, sest ta valitakse peagi Liivi kubermangu talupoegade esitajana 4. Vene riigiduumasse, kus ta kuni teise Vene revolutsioonini Vene seadusandlikust tööst osa võtab. Teda määratakse Vene riigiduumas töötamise ajajärgul valitsuse poolt Vene riigipanga komissariks ja pärast Soome ülemkomissari abiks.

Algab teine Vene revolutsioon ja jõuab ka Eestisse. Nüüd ruttab dr. J. Raamot jälle tagasi kodumaale; ta valitakse Eesti Maapäeva liikmeks ja Maavalitsuse esimeheks. Esimeses Eesti valitsuses on dr. J. Raamot põllutöö- ja toidlusministriks, täites oma raskeid kohustusi suure oskuse ja südidusega. Kõige raskematel aegadel ei kaota ta pead, vaid julgustab oma elurõõmsa oleku ja ülevoolava optimismiga sagedasti ka neid, kes enamlaste kartusel juba valmis on kõige peale käega lööma. Oma riiklik-kaubanduslike operatsioonidega oskab ta meie riigile selle tekkimise päevil nii vajalist raha muretseda. Selle kohta kirjutab „Kajas“ nr. 7, 1. jaan. 1927. a., õige kujukalt sõjaminister kindral J. Soots:

„Elades dr. Raamoti perekonnas, selles majas ja korteris, kus ajutine valitsus oma tegevust oli algamas ja nähes ligidalt dr. Raamoti elu, pean küll tunnistama, et see perekond elas kõige hingega Eesti iseseisvuse küljes. Olles toidlusministri ametis, tegi dr. Raamot ka kodus voodis plaanisid, kust ja kuidas vilja saaks, et sõjavägi nälga ei jääks. Ja temal läks ka korda vilja muretseda. Olles äärmiselt huvitatud sõjategevusest rindel, ei uinunud tema õhtuti enne, kui ehk poole öö ajal oli Laidonerilt või minult teateid saanud, kuidas seisukord rindel on. Iga edu teda rõõmustas, iga kaotus tegi tõsisemaks, kuid see mees ei kahelnud lõpuliku võidu juures kunagi.“

Kuid ka juba enne vabadussõja algust, enamlaste ja okupatsiooni ajal, oli dr. J. Raamot alati valmis kas või kogu oma isikliku vara ohverdama Eesti rahva helemale tulevikule. Iga mees, kes mingisu-

guseks Maapäeva või Maavalitsuse ülesande täitmiseks raha vajas, pööris aga ainult dr. J. Raamoti poole ja pikema jututa avas ta oma taskuraamatu, võttis sealt naerusuul tarvimineva summa välja ja märkis ainult raamatusse: „N. N-le laenanud nii ja nii mitu rubla.“ Ei mingit kvii-tungi või allkirja. Kõik oli usalduse asi. Olen nõnda isiklikult õige mitmel puhul tema käest raha vastu võtnud ja kui tal kord seda ei juhtunud olema, siis ütles ta ainult: „Astuge paari tunni pärast minu poole sisse, küll ma juba teile selleks ajaks vajalise summa kokku kombineerin.“ Naeris heasüdamlikult ja ruttas kätt viibates minema, ja kokkukõneldud tunniajal oli sul raha taskus.

Ka Eesti Asutava Kogu tööst võtab dr. J. Raamot osa. Kuid ühe osa ajakirjanduse kallaletungimised sunnivad teda, kes kellegagi ei soovi tülitseta, poliitilisest tööst loobuma ja ta otsustab end ärielule pühendada. Ta müüb oma talu ja asutab ühes teistega a.-s. „Atlanta“. Olles ühtlasi põllutööministri abi, mis talt nõuab palju aega ja tööjõudu, juhib dr. J. Raamot ka „Atlanta“ tegevust. Kuid peagi kasvab tal töö kahes kohas üle jõu ja ta lahku põllutööministri abi ametist, pühendades end siit peale ainult oma äritegevusele. Aga dr. J. Raamot ei ole seesugune ärimees, kes piinlikult iga asjaolu kaaludes, iga vähemagi võimaluse enda kasuks ära kasutab. Ta iseloom on laialatuslik, ta usaldus teistesse väga suur. A.-s. „Atlanta“ variseb kokku ja dr. J. Raamot kaotab pea kogu oma varanduse. Aga, kas te arvate, et ta nüüd muutub nukrameelseks, peadnorutajaks? Ei, sügugi mitte. Ikka sama lahke ja naeratava näoga ulatab ta teile kätt ja ütleb: „Tühja kah, hakkab uuesti peale. Egas ma esimest korda vaene mees ei ole.“

Nüüd asub dr. J. Raamot Jänedale keskpõllutöökooli juhatajana tööle. Kahjuks ei saa ta aga siin kuigi kaua tegutseda, sest ootamatult nõuab kare vikati-mees ta endale saagiks. Kuid ka sellest lühikesest ajast jätkus talle juba, et Jä-neda keskpõllutöökooli paremale järjele tõsta ja Jä-neda suurearvulise karja pidamist mitmeti paremini korraldada.

Nii lühidalt dr. J. Raamoti lugu.

Pühapäeval, 9. jaanuaril, kogusid tuhanded kokku Tallinna uulitsatele, et anda viimast au parimas meheas meie hulgast lahkunud tõsisele töömehele ja tulisele isamaalasele. Ta lahke südamlik naeratus jäägu meile alati meeles, lohutagu meid meie rasketel tundidel ja andku meile siis

Esimene Eesti rahvusliku kasvatus kongress

2. ja 3. jaanuaril 1927. a.

Käesoleva aasta algul, 2. ja 3. jaanuaril 1927. a., peeti Tartus esimene Eesti rahvusliku kasvatus kongress, millest osavõtt oli sedavõrd suur, et karskusliidu ruumid, kus kongressi pidada kavatseti, osavõtjatele liig kitsaks jäid ja kongressil tuli kolida üle Aia tänaval asuva ülikooli uue hoone ruumikasse auditooriumi. Kongressi saadikute hulgas näeme ka kaitseliidu staabi, pea kõigi malevate ja „Kaitse Kodu!“ toimetuse esitajaid, kokku 17 meest.

Kongressi avamine.

Kongressi avab kongressi kokkukutsuja õigeenika seltsi „Tõutervis'e“ esimees prof. dr. A. Lüüs pikema sissejuhtiva kõnega. Ta tähendab, et kuigi kuskipoole rahva arvuline juurekasv pole langenud päris nullini, siiski see õige mitmel maal, nende hulgas ka Eestis, edeneb väga aeglaselt, mispärast Eesti rahva olemasoluga seotud küsimused nõuavad selgitamist ja kaalumist. Prantsusmaal, kus samuti rahvaarvu tõus on õieti minimaalne, on selle elustamiseks püütud sellekohase seadusandluse abil teha kõik, mis iganes võimalik. Nõnda antakse seal igale perekonnale, kus üle kolme lapse, teatud toetust, preemiaid jne. Isegi Saksamaal, kus rahva juurekasv aastas ulatab üle poole miljoni, on maksma pandud lasterikaste perekondade jaoks terve rida soodustusi. Meie, eestlased, kes, võites endale vabaduse, näidanud olemet, et midagi korda suudame saata, peaksime aga eriti just kõik tegema, et oma rahvuslikku iseseisvust alal hoida, mille peatingimuseks aga on, et meie maa oleks tihedalt kaetud rahvaga. Selle asemel näeme aga, et meil seni rahvaarvu tõstmiseks midagi ette võetud ei ole. See asi nõuab parandamist ja seepärast on viimane aeg, et meie teiste rahvaste eeskujul hakkame hoolt kandma oma rahvaarvu kasvamise eest. Nimetab rea abinõusid, mis selleks kaasa aitaksid: lasterikaste perekondade toetamine, 10% palgalisega iga lapse kohta 14. eluaastani, vanemate kinnitamine, kui neil on üle kolme lapse, perekonnaisade soodustamine ametissevõtmisel, naiste tööst vabastamine, naisüliõpilaste arvu piiramine, sest statistika näitab, et ülikooli haridusega

naistel sünnib ainult $\frac{1}{4}$ last ühe naise kohta, perekondade soodustamine korterisaamisel, vanapoiste ja lasteta abielumeeste maksu alla panemine jne. „Need ja teised küsimused on meie rahva elus põhjaneva tähtsusega,“ lõpetab kõneleja kongressi avatuks tunnistades.

Korraldava toimikonna nimel tervitab kongressi dr. J. Vilms. Avaldab kartust, et kongressil võivad esile tulla teravad mõttevahetused, kuna saadikuid on kutsutud õige mitmesugustest kihtidest ja erialadelt, mispärast ka nende mitmesugused ilmavaated võiksid põrgata kokku, kuid loodab siiski, et lõpuks jõutakse ühiste seisukohtadele ja ühise tahte avaldamisele.

Kongressi juhatusse

valitakse: prof. dr. A. Lüüs, dr. med. J. Vilms, haridusnõunik Kiivet ja õpet. liidu esitaja Martinson. Sekretärideks: hrad Rosenthal, Wender ja Rungi. Redaktsioonikomisjoni valitakse hrad Sultson, dr. Madisson, Palvadre, Ernits ja Lange.

Rahvusliku kasvatus tähtsus.

Referentidena ses küsimuses esinevad hrad J. Tõnisson ja H. Roos.

J. Tõnisson tähendab, et praegu kahjuks võib tihti tähele panna, kuidas meid eestlasi verevaene europaseeritud kultuur näib huvitavat rohkem, kui meie rahvuslik kultuur, seda näeme kunstis, kirjanduses, igalpool. Rõõmustava nähtusena märgib asjaolu, et Tammsaare oma viimase teosega „Tõde ja õigus“ on sammud juhtinud õigele teele, on kui ainevalikus nii selle käsitamiseski tänuväärt ja järeleaimamist vääriva töö teinud, on kirjutanud romaani, mis pole võõras meie rahva hinge. Muidugi, ütleb ta edasi, ei tohi me langeda schovinistlikesse eneselistamise ja teiste alahindamise tuhinasse, mis pole sünnis kultuurilisele rahvale. Kõneledes noorsoo kasvatamisest, arvab ta, et egoism ja altruism peavad kokku sulama ühisteks tähisteks, et meie noored tõuseksid teadlikkudeks isikuteks, kes enestele iseoma ilmavaate välja kujundaksid

uut jõudu ja julgust ikka jälle uuesti alustada ja jätkata oma eluvõitlust kuni võidu saavutamiseni.

Puhka rahus, Sa kodumaa rõõmsam töömees, olgu kodumaa muld, mille iseseis-

vuse eest ka Sina oled töötanud ja rõõmsa meelega kannatanud. Sulle nehmeks padjaks ja kergeks vaibaks. Mälestus sinust jääb alati püsima Su sõprade, tuttavate ja Su rahva südamesse.

ja enestele ise elus ülesandeid seaksid oma võimiste ja kalduvuste kohaselt.

Lõpetades oma referaadi võtab J. Tõnisson oma kõne kokku järgmistesse põhilausestesse:

Rahvas on arenemisevajaliku kujuna inimsoo arenemiskäigus sihiks ja teeks ühtlasi: perekond, sugukond, suguharu, hõimkond koonduvad rahvaks, kelle olemine alles loob pinna ja õhkkonna, milles võib võrsuda inimline kultuur.

Teaduse valgusele tõustes seab enesele rahvas üles sihid ja ülesanded, mille teostamiseks tema enesele loob tarvilikud elundid loomevõimsast isikust kuni iseseisva riikluseni.

Alles rahvaelu signatuurivõimsast pinnast rahvusliku olemise salapärasel õhkkonnas kergivad üles ja kujunevad välja keel, muusika, kunst, kirjandus, teadus.

Ajaloolisest riigist, mis on olnud võimuasutuseks võitjate ja valitsevate olluste käes võidete ja valitsetavate kasutamiseks oma huvides, on tõusmas uudne riiklus kui rahvuslike jõude ülem organisatsioon rahvuslike paleuste teostamiseks inimsuse aate valguses.

Lahus rahvusliku elu mullapinnast ja kultuurõhkkonnast ei ole mõeldav inimese väljakujunemine täisiksiks, kes loob kultuuri ja kannab riiklust. Niisama vähe saab lahus rahvaelu jõuallikast väljaspool rahvusliku õhkkonda areneda vastastikusest mõjutusest tõusev ja süvenev kultuur, kirjanduse, muusika, kunsti j. m. taimes-tikuga täis mitmekesisust ja ilu.

Nii on kahekordselt tähtis rahvuslik kasvatus.

Ühest küljest peab tema eriti noortsugu arendama teadlikkudeks isikuteks, kes tahaksid ja suudaksid enese peale võtta tarvilikke ülesandeid rahvuslikus elus, teguvõimsate mõjuritena seistes rahvuslike sihtide teenistuses, ehk teadlikkude kodanikkudena valvel olles rahvusliku vabaduse eest.

Teisest küljest peab rahvuslik kasvatus looma selle kultuurõhkkonna, milles saaks kasvav rahvapõlv kõigekülgsest välja areneda vastavalt oma ülesannetele.

Et rahvuslik kasvatus saaks meil oma kõrget ülesannet täita, peavad meil välja kujunema selged rahvuslikud sihid ja paleused kindlateks tähisteks kogu meie rahvapõlvele, eriti aga meie kasvavale noorsoole nende püüetes ja otsimistes.

Meie rahvuslikud paleused peavad olema elujaatavad, et meie rahval nende poole püüdes kasvaks elujõud ja kõlbline võime.

Meie rahvuslik kultuuripaleus peab sihitud olema meie rahva positiivsete võimete kooskõllalise väljaarendusele rahvusliku eluviisi ja inimsuse-aate sünteesi alusel.

Meie ühiselulised paleused peavad kantud olema iseseisva rahvusriikluse mõttest demokraatismi ja sotsiaalse õigluse vaimus majandusliku

riippumatuse kindlustusel ja vaba isetegevuse elustusel.

Esijoonel tuleb õhutada ühist rahvuslikku põhiheli meie rahva hingeolus, mis meid kõiki ühendaks ja kokku liidaks iseseisvaks rahvaks kui elundlikuks kehaks — vaatamata kõigist kultuurilistest ja sotsiaalsetest vahedest ehk poliitilistest ja majanduslistest vastoludest.

Täiesti lubamatu on rühmapoliitiline mõjutus, eriti sotsialistlik propaganda ja materialistliku ajalooaate sihilik käsitus meie koolides õppiva noorsoo kallal internatsionalistliku mõtteviisi, liiati veel tulevase rühmapoliitilise kuuluvuse ettevalmistamiseks.

Pedagoogiline südametunnistus peab meie õpetajaskonda taga kihutama meie õppivat noorsugu rahvusliku kasvatusel teel seks ette valmistama, et meie noored tõuseksid teadlisteks isikuks, kes enestele ise oma ilmavaate välja kujundaksid ja enestele elus ise ülesanded seaksid oma võimiste ja kalduvuste kohaselt.

Tõsise poliitilise kultuuri loomise teel tuleb meie rahva poliitilist kasvatust süvendada, et meie rahvuslikud kultuurpüüded ja riikliku iseseisvuse mõtte teadlikku kandmist leiaks rahvapõlvelt, kes oleks juhitud rahvuslikust kohuse- ja vastutustundest oma rahva tuleviku eest.

H. Roos kõneleb rahvast kui niisugusest, analüüeerides selle sõna mõistet. Ta leiab, et pea kuskil tsiviliseeritud maailmas ei leidu enam puhasharva rahvast, mis kujutaks n. n. ühe esivanemate pere otsekohesid järeltulijaid. Eranäidena võiks siin nimetada vahest ainult juute. Mujal leiame igalpool, et üheks rahvaks kokku on sulanud isikud õige mitmekesisest rahvusest. Eriti seguneb ja segunes juba vanal muistsel hällil ajal rahva veri abiellumiste läbi, pea igalpool leiame, et võetakse naisi teisest rahvusest, et maalasuva rahvaga sulavad kokku sisserändajad jne. Sellepärast fikseerib referent rahva mõistet järgmiselt: „rahvas — see on koosündinute ühiskond“. Iga rahvas peab kaduma, kui teda maast ära kiskuda. Mitte soontes voolav esivanemate veri, vaid ühisel võitlusväljal ja ühise aate eest voolanud sõprade ja koosvõitlejate veri on paksem kui vesi. Seepärast ei peaks referendi arvates küsima: „Kes kuulub rahvusse?“, vaid: „Kel on rahvast?“ Riik ei ole rahvus, kuid riik võimaldab rahvale rahvusena elada. Kui otsida vastust küsimisele: „Miks oleme rahvuslased?“ siis andis sellele omal ajal õige kujuka vastuse endine Saksa keiser Wilhelm II, kõneledes Ameerikas elavate sakslaste rahvusest: „Keegi ei või kuuluda kahele rahvusele. Kas nad on sakslased, või on nad ameeriklased, kuid kunagi aga mitte Saksa-ameeriklased.“ Edasi väidab referent, kõneledes iseteadvuse tarvilikkusest, et „kes iseennast armastab, see armastab kogu rahvast; kes armastab rahvast, see armastab kogu inimsust.“

Referaati lõpetades esitab kõneleja kõne kokkuvõtteks järgmised teesid:

Kasvatus peab arvestama kasvatatava isiku kõigi individuaalsete erinevustega, arendades positiivseid ja takistades negatiivseid.

Üheks seesuguseks erinevuseks on kasvatatava isiku rahvus.

Rahvus on rahva ühise asumiterritooriumi, ühise sünnipära, ühise keele, ühise ajaloo, ühise kultuuri ja ühise riikluse aate saadus.

Rahvuslikku eneseteadvust ja rahvuslikku tunnet kui rahvuse erinevuse avaldajaid tuleb kasvatuse teel arendada.

Pärast lõunavaheaega järgnevad dr. J. Vilmsi ja keeleteadlase J. Aaviku referaadid

Eesti rahvusliku ideaali kohta.

Esimesena kõneleb dr. J. Vilms teemile:

Rahvuslikust ideaalist.

Referendi arvates algas meie ühiskonna diferentseerumine ja ta kultuurilise ilme omandamine alles 1905. a., mil ühtlasi klassivõitlusele Eestis alus pandi, mis ajast peale meil ka poliitilised ja vaimlised voolud on tekkinud ja iseoma

Võrumaa maleva taktikalised õppused 19. ja 20. novembril 1926. a. Ettekujutatav kergekuulipilduja tulistamas. Lipp näitab kuulipilduja tule suuna.

Rahvus on tee inimsusele.

Referaatide ettekandmisele järgnevad elavad läbirääkimised. Sõna võtavad dr. Audova, V. Ernits, J. Tõnisson, dr. Vilms, prof. P. Põld ja mitmed teised. Kord muutub meeoleolu kongressil isegi ärevaks, kui dr. Audova praegust Eesti vabadust võrdleb selle vabadusega, mis oli eestlastel siis, kui mõisnik nad vabaks andis, ja leiab, et praegune vabadus pole põrmugi parem kui tolle aegne linnupriius, sest ka praegu peab tegema näljakompromisse jne. Kaitseliitlastele ei meeldi need võrdlused ja väited ja ägedalt kostavad nende ridadest hüüded: Küllalt!, lõpetada!, ärge lobisege!, päevakorra juure!, mis kõneleja lõpuks vaikima sunnivad. Vaeluste kestes saab ka pisut nalja, nimelt hüüab J. Tõnisson, kui dr. Vilms imestab, et J. Tõnisson oma teesides eriliselt välja astub sotsialistide propaganda vastu koolides, kuna seda ju ka teised erakonnad tegevat, koha pealt vahele: „Teised ei jõua nii palju!“, mis üldise naerulagina esile kutsub.

rada on hakanud sammuma. Ilmasõja lõpul Eesti rahvuslikus ideoloogias sündinud järsu pöörde tekitajaks peab ta oma kadunud venda Jüri Vilmsi, kes esimesena julgenud esineda meie riikliku iseseisvuse nõudega.

Kokkuvõttes esitab referent järgmised teesid:

1. Praegusel ajal ei ole Eestis üldtunnustatud rahvuslikku ideaali.
2. Eesti rahva siginemise ja tõutervise seisukord on muutunud üheks meie rahvuslikuks hädahoobuks.
3. Rahvusliku kasvatus teostamise võimalustena on väga tähtis rahva juhtivate jõudude poliitiline vabameelsus, mis kergemini laialisi sotsiaalseid reforme võimaldaks. Sellepärast ei ole Eestis lubatav poliitiline tagurlus.
4. Laialiste rahvahulkade rahulolemine majanduslikkude jne. olukordadega on suuremaks rahvusliku kasvatus aluseks.

Teisena pidi kõnelema teemile:

Omapärane kultuur rahvusliku ideaalina

hra Joh. Aavik. Kuid kuna hra Aavik isiklikult kongressile ilmuda ei saanud, siis kandis selle ette hra Eglon.

Hra Aavik arvustab oma referaadis õige teravalt meie kirjanikke, ajakirjandust, kooli jne. Ta leiab, et kõik toimetatakse meil seevõrra pealiskaudselt ja peentunde vastaselt, ebakultuuriliselt, et isegi öelda võiks: „Tee vastupidi sellele, mis sa tahad, siis teed õieti.“ „Kõik, mis meil luuakse, on kirvetöö,“ konstateerib referent ja ei leia kõigi ettetoodud Eesti rahva puuduste ja pahede kõrvale asetada ühtki ta voorust ega hüve.

Referaadis esildatud tähtsamad mõtted ja teesid on referendi poolt järgmiselt kokku võetud:

Iga rahvas on seevõrra huvitav ja oma olemasolekuks õigustatud, misvõrra ta inimkonda rikastab mingi uue varjundiga, s. o. midagi omapärast loob ja pakub. — See väärtuslik omapärassus avaldub rahva kultuuris, nimelt ta vaimlises kultuuris — keeles, kirjanduses, kunstis, teaduses ja kogu vaimulaadis, mis ka ainelise kultuuri jumesse oma mõju avaldab. — Kõik aga johtub (tuleb) rahva iseloomust. — Eesti iseloomu head ja vead: sitkus ja visadus, kuid teiselt poolt, eriti uuemal ajal, pealiskaudsus ja peensuse puudus; nende puuduste tagajärjed. — Tahtlik omapärase kultuuri loomine üksi ei aita, see peab peaaegjalik spontaanselt välja kasvama rahva iseloomust ja oludest; ka võib seks osalt kaasa mõjuda hoidudes võõrast mõju, nähtusi ja vaateid orjalikult omandamast ja matkimast (jäljendamast) ja soodsaid eeldusi valmistades omapärase kultuuri tekkimiseks. — Üks neist eeldusist on Eesti iseloomuvigade parandamine, mis peaks olema kõige tähtsam ja hädalisem ülesanne praegusel ja lähemal ajal, muidu ei tule Eesti rahvast ja kultuurist midagi head ja kõrgemat välja.

Tähele pannes ja analüeerides praeguse Eesti iseloomu puudusi, selgub, et need lasevad end redutseerida kahele põhipahele, millest kõik muud paratamata järgnevad. Need on — pealiskaudsus ja peensuse puudus.

Praegune keskmine eestlane mõtleb pealiskaudselt, ta ei viitsi, ei võta vaevaks põhjalikumalt järele mõtelda mingi asja või küsimuse üle. Sellest tüvipahest järgneb terve rida muid nõrkusi. Esiteks teatav lohakus ja hooletus, milles kõik oleme endid enam-vähem süüdlaseks teinud. Kui palju ettevõtteid on meil kiratsenud ja viimati nurja läinud just sellepärast, et asju tarvilise korralikkuse ja hoolsusega ei aetud. Teine harupahe on hõredus. Eesti hing on nagu liig jäme sõel või harvade piidega reha, mis peened asjad läbi laseb.

Samast üldisest pealiskaudsuspahest juurneb ka orjaliku järeletegemise tung suurrahvale.

Igaüks teab, kuidas meie riigiasutusi tuntud suurriikide laadselt kopeeriti, kuidas kõiksugu

uusi moevoole kirjanduse, kunsti ja pedagoogika alal rutati omandama ilma küsimata, kas kõik see meie erilisis oludes ja meie seisukohalt kasulik ja tarvilik.

Sellelega on lähedas ühenduses ka üldine kerge-meelsuse vaim praegusel ajal: aetakse taga kerget lõbu, huvi tõsisemate asjade vastu on vähe. Iseloomustava ja tõendava näite ses suhtes pakub muuseumis kinode tegevus Eestis. Ükski asi praeguses Eestis ei laiuta end nii ega torka silma kui kinoharrastamine. Et teha niisugust kulukat reklaami, nagu igapäev näeme, peab arvama, et see ala end hästi tasub. Ainult suur hinge pealiskaudsus ja vaimu hõredus võis lasta kino nii suureks rahvuslikuks väärnähtuseks paisuda. Üheks tundemärgiks rahvustunde nõrkusest Eestis on suur kalduvus puhtsotsiaalsete ideoloogiate poole meie vaimliselt ärksamas noorsoos ja intelligentsis. Noorsoos leiavad sotsialistlikud ja koguni kommunistlikud ideed ja teooriad liig palju poolehoidu. See tuleb sellest, et oma rahvuslik ideoloogia on nõrk ja hõre ja siis sotsialistlik ideoloogia, see endise Vene kultuuri mõju vana haputaigen, aga paremini välja töötatud ja tihedam, leiab kergemini vastuvõtlikku pinda noorsoos nende juhtide kaudu, kes Vene ajal ise selle ideoloogia olid omandanud. Tähelepanav on ka see fakt, et peaaegu kõik meie keskealised ja nooremad kirjanikud on sotsialistid. See näitab nende juures rahvustunde nõrkust ja pealiskaudsust, mis on võimaldanud võõrsilt tuleva ideoloogia mõju alla langeda.

Järgnevates läbirääkimistes satuvad J. Tõnisson ja dr. Vilms ägedasse vaidlusse, kuna J. Tõnisson sellega leppida ei taha, et enne „hra Vilmsi taoliste noorte“ vaatepiirile ilmumist ei olevat nagu üldse midagi olnud, ja kaitseb innukalt vanu Eesti tegelasi, kes ikkagi ka oma töö Eesti rahva arenemisel olevat teinud. Ka ei ole ta nõus dr. Vilmsi väitega, nagu oleks ainuüksi Jüri Vilms loonud uue ajajärgu Eesti riikliku iseseisvuse mõtte algatamisega. Nimetab seda „ajalooliste tõsiasjade vassimiseks teatava tagamõttega“ ja „põhjalikuks eksituseks“. Kui dr. Vilms seepeale enda kaitseks ütleb, et temal oma venna nimetamisel mingit tagamõtet pole olnud, ja see, mis ta ette on kannud, ka vale ei olevat, hüüab J. Tõnisson koha pealt vahele: „aga ekslik!“, mis lõbusa naeru esile kutsus.

Muude hulgas võtab sõna ka Harju maleva pealik O. Suursööd ja arvustab Joh. Aaviku referaati. Ta leiab, et selles on kõneldud ainult meie rahva hinges pesitsevatest puudustest, kuna voorusi Eesti rahval referaati kuulates nagu üldse ei näigi olevat. Aga see ei ole õige, väidab kõneleja, nagu ei ole ka õige sarnane rahvusliku küsimuse käsitusviis, sest „alalise laitmise ja liialdatud enesearvutamise süvendamine ainult nõndanimetatud riiklikku tühimust, hoolimatust oma riigi vastu.“

Kõnetooli astub Tartu tütarlaste gümnaasiumi direktor J. Roos ja esineb referaadiga:

Rahvuslik vaim perekonnas ja seltskonnas.

Väga huvitavalt kõneleb referent vaimust meie perekonnas ja seltskonnas. Ta leiab selles vaimus hulga pahesid, mis põhjenevad osalt teatud hoolimatusel, kuid mis osalt tingitud ka meie rahva ajaloost. Eriti kurva faktina konstateerib ta, et Eesti mees segarahvuslikkudes abieludes on äärmiselt nõrk oma võõrarahvusliku naise vastu. Võõrad naised panevad end maksma Eesti perekondades. Mujal on see nii, et naine võtab vastu oma mehe rahvuse ja tunneb selles teatud uhkust kasvatada oma lapsi mehe rahvusele vas-

Meie koolis, niihästi alg- kui keskkoolis on veel palju võõrapärasid.

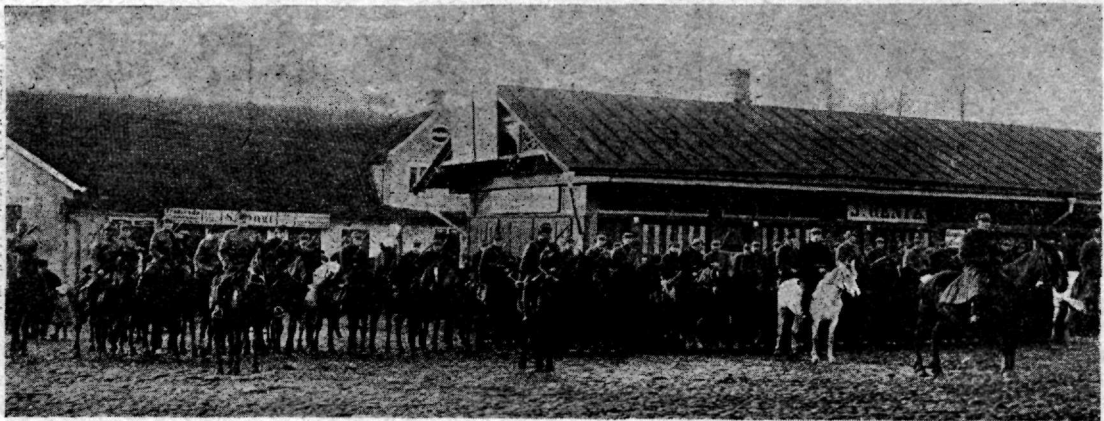
Endiste võimumeeste, Balti sakste ja Vene ametnikkude, eeskujul püütakse ülejõu elada ja alalisi vastuvõtmisi ja õhtuid korraldada.

Lastevanemate seas ja kogu seltskonnas lokkab võõrakeelte ülihindamine ja oma keele alahindamine.

Rahvusliku vaimu puudust illustreerib ükskõiksus ja külmus nimede eestistamise vastu.

Rahvusliku vaimu puuduse põhjus: meie rahva rumal minevik — orjus, mõis, kirik, kool.

Kui nii edasi kestab ja rahvusluse ei avaldu tõsisel rahvuselamuses, siis ei ole loota, et omapärane kultuur, kirjandus ja kunst meil edeneksid.

Võrumaa maleva ratsaeskadron asetapäeva puhul korraldatud paraadil.

tavalt, kuid meil on see ümberpöörduvalt. On eestlasel Saksa või Vene soost naine, siis kasvatatakse eestlase laps Eesti riigi piirides sakslaseks või venelaseks, ja meie karakterita mehed lasevad seda rahulikult sündida.

J. Roosi referaati võiks põhijoontes kokku võtta järgmistesse põhilausestesse:

Rahvustunde, rahvuselamuse küsimus on praegusaja põlevam küsimus, on suur ja eluline kultuuri probleem.

Rahvustunne, rahvuselamus on ürgjõuline tunne, mille juured peituvad sügavas alateadvuses ja mis pärandub põlvest põlve edasi; rahvustunne ilmestab kogu rahva kui ka üksiku isiku elu ja tegevust.

Rahvustunne ja rahvuselamus on kõigil inimesil. Kes ütlevad, et neil seda ei ole, need ei peta mitte teisi, vaid iseennast. Ehk kui tõesti kellelgi ei ole seda elamust, siis on see anormaalne või on ta arenematu.

Meie perekondades ja seltskonnas on rahvustunne nõrk, mannetu, väeti, arenematu ja pinnaline. Loidus ja ükskõiksus valitseb igal pool. Veel rohkem, mõnel pool isegi häbenetakse rahvustunnet ja rahvuslust, peetakse seda nagu taguruse tunnuseks.

Võib ju omapärast kultuuri luua ainult terve rahvusliku vaimuga rahvas.

Omapärane kultuur on ainuke tegur, millega meie end kui väikerahvas võime maksma panna teiste rahvaste seas.

Järgneb dr. Audova referaat:

Perekond ühiskondliku elemendina.

Kiires, ligi tunnipikkuses kõnes esitab referent hulga huvitavat statistilist materjali eestlaste vähese sigivuse kohta ja väidab nende põhjal, et 365 aasta pärast, kui Eestis elavate eestlaste ja venelaste sigivus jääb endiseks, Eestis on sama palju venelasi kui eestlasi ja 500 aasta pärast eestlasi samasugune protsent venelastega võrreldes, kui praegu on venelasi eestlastega võrreldes, s. o. eestlased oleksid Eestis 500 aasta pärast venelaste vähemusrahvuseks. See on kohutav tõde. Ja seepärast tuleb abinõusid otsida selle ähvardava hädaohu kõrvaldamiseks. Moraalõpetamisega ei saavat kaugele. Tulevat tegelikkude sammude juure minna. Taluomani- kude peaksid oma talud poegade vahel ära jao- tama. Tuleks üldiselt rohkem tähelepanu ju- hida kehvemate rahvakihtide olukorra parandami- seks. Meie kaitse (liidu) peale kulu-

tatavat suuri summasid, aga seda ei olevat tarviski, kuna rahvas niikui-nii väljasuremisele olevat pühendatud ja kaitsta ei olevat siinkedagi. Neiks otstarveteks kulutatavaid summasid võiks pigem ära kasutada kehvemate rahvakihtide olukorra parandamiseks, mis ka sigivusele ei jätaks head mõju avaldamata. Kuid kihihuvide eest ei tohtivat ju seista: „Ole vait — ja sure nälga!“

Referaati lõpetades võtab referent oma kõne sisu kokku järgmistesse juhtmõtetes:

Pärast Võrumaa maleva taktikalisi õppusi malevlased Tootsi külas õppuste käiku arutamast 20. novembril 1926. a.

Peale sigimiseks kindlama olukorra loomise etendab perekond tähtsat osa tundeelu süvendamisel kasvavas noorpõlves. Nagu lapsed, nii ka mees õpivad eriti perekonnas piirama egoismi. Et kohusetunne perekonna vastu on palju tundavam ja arusaadavam, kui kohusetunne ühiskonna vastu, siis on teda ka kergem kasvatada, ning sellepärast tulebki kõige pealt arendada kohusetunnet perekonna vastu ja siis kohusetunnet laiendada ühiskonna peale.

Perekonna tekkimist soodustavad tegurid on tublisti kahanemas, aga sellegipärast ei ole põhjust arvata, et perekond läheb vastu paratamatule ja täielikule lagunemisele, vaid perekondlikud sidemed muutuvad vabamaks materjaalseist köidikuist ja perekond rajaneb enam vastastikusele lugupidamisele ning austusele.

Kiire siginevuse languse kohta eestlaste perekondades, arvab referent, et see ei ole tingitud usu ega moraali langusest, vaid peasjalikult erakordselt rasketest majanduslikkudest olukordadest. Madalad palgad, tööpuudus ja korterikitsikus takistavad abiellu astumist, nihutades seda hilisema ea peale, ning sunnivad kahandama laste arvu perekonnas. Jõukate sigivus langeb tahtmi-

sest jätta lastele suuri varandusi, hilisest abiellu astumisest ja osalt ka hellusest ja mõnulemis-meelsusest.

Püsib senine eestlaste väike sigivus, siis võivad eestlased jääda, Eestis elavate venelaste kiirema sigivuse tagajärjel, mõnesaja aasta järele vähemusrahvaks. Langeb aga sigimine ja tõuseb väljarändamine, nagu see seni olnud, siis hakkab eestlaste arv Eestis absoluutseltki kiiresti kahanema.

Kuna oma rahva vältava püsimise ja tubliduse eest hoolitsemine peab olema esimeseks rah-

vuslase ülesandeks, teevad valitsevad rahvuslikud ringkonnad paljalt sõnu rahvuslusest, tegelise aga ei loo nad paremaid võimalusi perekonna asutamiseks. On näha aina egoistlikke samme, mille tagajärjeks iseseisvate perekondade tekkimise raskendus.

Jõukad, iseäranis tõusikud, on demoraliseerunud ja nad demoraliseerivad rahva laiemaid kihte oma eeskuju ja vaadetega, suurendades tungi toredusele, mõnulemisele ja kasvatades tööpõlgust, mis omakorda aitab kaasa perekonna lagunemisele.

Kasvatases tuleb rohkem rõhku panna rahva tulevasele arengule, selgitades küllaldase sigivuse ja tubliduse tähtsust vastavate bioloogiliste andmete alusel. Moraalilugemine sigimise tõstmiseks on asjata. Selle asemel tuleb süvendada arusaamist sotsiaalsete reformide tarvidusest perekonnaelu soodustamise suunas. Tuleb kasvatada kohusetunnet perekonnaliigete ja ühiskonna vastu, mis aitaks perekonda paremini kindlustada.

Järgnevad läbirääkimised. Sõna võtab ka kaitseleidi staabi propaganda pealik V. Neggo ja deklareerib järgmist:

Lugupeetud referent, hra Audova, tarvitas oma referaadis lauset: „Kaitseliidu (pärast selgus, et pealik Neggo oli valesti kuulnud, referent ei olnud tarvitanud sõna kaitseliit, vaid ainult kaitse, kuid see asja oluliselt ei muuda, sest sõna kaitse all tuleb mõista nii kaitseliitu, kui ka kogu kaitseväge) peale kulutatakse suuri summasid, kuid kaitset pole ju siis vajagi, kui rahvas on väljasuremisel.“ Usun, et hra Audova poleks tarvitanud seda lauset, kui täna hommikul tema sündmatu esilemise puhul poleks

osavõtjate arv on veelgi tõusnud. Ruumikas kuuldesaal on peaaegu viimase kohani täis.

Esimesena astub kõnetooli Eesti Naisliidu referent neiu S. Pruuden ja esineb kõnega teemile:

Rahvusliku kasvatuse abinõud perekonnas ja seltskonnas.

Neiu S. Pruuden esineb hästi ettevalmistatud, põhjalikult läbimõeldud ja väljatöötatud referaadiga, mis algusest peale köidab kõikide huvi. Ka tema ettekande voolavus on kütkestav

Pärast Võrumaa maleva taktikaliste õppuste lõppu malevlased Tootsi külas õppuste käiku arutamas.

vahele hüütud kaitseliitlaste ridadest. Kaitseliit, kes seisab väljaspool erakondi ja kelle üheks tähtsamaks ülesandeks on rahvusliku tunde süvendamine ja kasvatamine, saatis täna oma esitajad siia kongressile selle teadmisega, et ka see kongress seisab väljaspool erakondi ja etsiin arutatakse küsimust ja otsitakse teid, kuidas otstarbekohasemalt teostada rahvuslikku kasvatust, ja sellepärast ei saa ta leppida sellega, kui mõnelt poolt tarvitatakse demagoogilisi võtteid ja kongress muudetakse miitinguks ning mõne kihi huvide propageerimiseks, nagu seda hra Audova endale lubas ka oma referaadis. Meie soov on, et käesolev kongress jääks kindlalt selle põhimõtte alusele, et ta seisab väljaspool erakondi ja käsitab ainult rahvusliku kasvatuse küsimust.

*

Teisel kongressipäeval, 3. jaanuaril, jätkatakse tööd homm. kell 10. Kongressist

ja kõrvale meeldiv. Võiks peaaegu öelda, et tema referaat kujutas kogu kongressi raskuspunkti. Ta esitas hulga uusi mõtteid ja asjalikke näpunäiteid rahvusliku kasvatuse teostamiseks perekonnas, koolis ja seltskonnas, mis loodetavasti ei osutu asjatult ettekantuiks, vaid võetakse käsitusele üle maa, sest nad on lihtsad ja kergesti käsitatavad, kui ainult jätkub tahtmist.

Neiu Pruudeni kõne ajal jõudis kätte

kaheminutiline leinahetk vabadussõjas langenute mälestamiseks.

Juhataja, prof. dr. A. Lüüs tõstab leinamomendi kättejõudmise hetkel kae üles. Kogu rahvarikas kongress tunneb selle viipe tähendust. Vaikselt tõustakse püsti ja kooslijate mõte lendab välja auditoriumi seinte vahelt, rändab üle Eesti vabadussõja taplusväljade, silmab neil vabaduse eest langenute veriseid laipu, tumme, elutuid inimkogusid, kes ohverdasid oma isamaa eest oma parima, mis neil pakkuda oli — oma elu, rändab ühelt lahinguväljalt teisele ja jääb viimaks peatuma lugematuil hauakünkail, kus

puhkavad need vaprad kodumaapojad ja -tütred oma viimast und, mõni siin me'e läheduses — kabeliaedades, teised kuski mahajäetud üksildases metsatukas, mõned kaugel väljaspool Eesti piire tundmatuis paikades, kelle asukohta keegi ei tea, kelle viimast puhkepaika ei märgi isegi mingi hauaküngas. Ainult loodus ise istutab kevadel nende kalmule ilusaid lilli ja tuul kohistab nende peade kohal kasvavate puude latvu, lauldes neile vägevat, looduslikku mälestushümni. Ja siis pöördub mõte lennutiivul tagasi kongressiruumi, seisatad ja mõtled, miks oled siin, miks peame seda rahvusliku kasvatus kongressi? — Selleks, langenud vennad, et teie surm poleks asjatu, vaid on ja jääb igavesti teie ja meie rahva lunastuseks. Ja annad endale töötuse, et tulgu, mis tuleb, sa tahad ikka ja alati seista oma kohal väärilise Eesti riigi kodanikuna, kes teab, mis ta tahab ja mis on tema kohus... Juhataja viipab käega. Kaks minutit on möödunud. Kongress pöörab tagasi oma töö juure, tõsiselt, rahulikult ja asjalikult. Ning uuesti kõlab referendi meeldiv hääl läbi auditooriumi ja kõidab sind oma huvitava ettekandega.

Kokkuvõttes ütleb referent järgmist:

Kasvatus loomulikkudes oludes algab perekonnas. Esimesed kasvatajad on vanemad. Viimased peavad kasvatus puhul jälgima rahvusliku ideaali, peavad teadma, et nad oma lapsest kasvatavad sama rahva liikme ja sama riigi kodaniku, kuhu kuuluvad nemad. Sellepärast peavad nad oma lapsi tutvustama oma maaga, rahva ja kultuuriga, nende traditsioonidega, mineviku ja olevikuga. Vanemad peavad oma lapsi õpetama armastama oma rahvast ja kodumaad säärasena, nagu nad tõeliselt on, neid hindama ja neist lugu pidama. Olevikuinimesena peavad nad oma lapses tuleviku siduma minevikuga. Ainult siis suudab uus põlv hinnata ja edasi arendada isade kultuuri.

Ena peab teadma, et tema lapsest peab sama Eesti demokraatliku vabariigi kodanik, sellepärast ta teda aegsasti harjutama ühiskondliku mõtlemisviisiga, peab arendama temas kohusetunnet, korra- ning solidariteed mõistet.

Iga vanem peab oma last kasvatama vastavalt nendele oludele, milles tal hiljem elada tuleb. Sellepärast, olles teadlik meie rahva majanduslikust seisukorrast, on täiesti lubamatu meie tüsiklikes perekondades nii sageli esile tulev laste üleliigne hellitamine.

Koolis peaks jätkuma rahvusliku omapära ja eneseteadvuse arendamine. Senisest enam tuleks rõhutada kodaniku kasvatamist, kuna kool kui väikene riik, selleks soodsamaid võimalusi pakub kui perekond. Õppekavad tuleksid kooskõlastada tegeliku elu nõuetega, nõnda et kooli lõpetajad ellu astudes leiaksid omale õige ülesande ja koha. Vastavalt õpilaste arenemisele peaks neid tutvustama oleviku probleemidega ja päevaküsi-

mustega, harjutama ajakirjandust lugema, et nad mõistaksid vahet teha väärtusliku ja mitteväärtusliku vahel ega satuks hiljem n. n. kollase ajakirjanduse küüsi.

Rahvuslik kasvatus, mis peab jälgima sama rahvuslikku ideaali, peab jätkuma seltskonnas. Kasvatusabinõudena seltskonnas peale teaduse, kunsti ja kirjanduse tuleks mainida haridustööd väljaspool kooli rahvapäevikoolide, mitmesuguste kursuste, avalikkude loengute, kõnede jne. näol. Tähtsa tegurina rahvusliku kasvatus alal esineb ajakirjandus. Et viimane oma ülesannet, kui rahva õpetaja, suudaks hästi täita, peaks ta tasapind palju kõrgem olema senisest.

Teisena esineb sama aine kohta prof. P. Pöld, kes tähendab, et kodu ja seltskond rahvuslikult kasvatavat mõju avaldavad peamiselt selle kaudu, mis nad rahvuslikult on ja teevad, mis nende väljendustes on rahvuslikult eht. Eriti rõhutab ta, et „emakeele kalliks pidamine ja puhashoidmine perekonnas, koolis ja seltskonnas“ on suurimaks rahvusliku vaimu ja tundmuste äratamise ja alahoidmise abinõuks.

Referaati lõpetades, võtab ta selle kokku järgmisteks üldväideteks:

Rahvusliku kasvatus siht ei ole mitte rahvustunde kunstlik õhutamise või rahvusliku egoismi äratamine, vaid rahvusliku eluideaali sisen-damine, mis kohustava ülesandena juhivad rahva kultuuritahet ja mida teostades rahvas täidab oma ülimalt kutsumust ja määrab oma ajaloo käiku.

Rahvusliku eluvaate põhiprobleemid on kogu inimsoos ja mitmesugustes aegades ikka samad, kuid iga rahvas peab need probleemid lahendama omalt kohalt, vastavalt oma annetele ja võmetele, oma ajaloole, oma riiklise, kultuurilise ja majandusliku elu tingimustele.

Rahvuskasvatuse ülimald abinõuks on väärtused, mis ulatuvad üle rahvusest enesest. Rahvus ei ole mitte ise väärtus, vaid väärtuste teostamise vahend ja tee.

Ei saa loomakasvatuse („Züchtung“) eeskujul rahvuslikku elutüüpi paremaks teha, vaid ainult kõrgemate vaimliste väärtuste kaudu.

Meie kui noor kultuurirahvas vajame iseäranis suurel määral äratust võõrkultuuridelt, mida leiame mitte nende hüvesid väliselt retsipeerides, vaid assimileerides, oma vaimlisse olemisse organiseerides.

Järgnevad elavad läbirääkimised. V. Ernits soovib ajakirjanduse õppetooli asutamist ülikooli juure. J. Vilms väidab, et inimese ja looma vahel pole oluliselt mingit vahet, mille peale J. Tõnison sarnase vaateviisi kui eksliku, „kinni naelutab“. Edasi vaidleb ta dr. Madissoniga abielu kitsenduste asjus ja kinnitab, et abielu kitsendusi seadusandlikul teel võimata on läbi viia, seevastu aga olevat ta kindlal veendumusel, et „aus, tubli Eesti naine juba narrile mehele ei lähe“.

Nüüd esineb referaadiga:

Elu ja ilmavaate küsimus rahvusliku kasvatuseseisukohalt,

prof. J. Köpp. Kokkuvõttes ütleb ta järgmist:

Rahvuslikus mõtte- ja teguviisis on tegemist aatelite väärtuste põhimõttelise ja tegelise hindamisega, sellepärast tuleb, jättes teoreetiline maailmasuhtumine eraasjaks, tegelikku elukäsitlust otsustavalt mõjustava ning määrava tegurina jaatada idealistlikku eluvaadet ning eitada praktilist materialismi. Eriti tuleb rõhutada, et üldsuse huvid seisaksid kõrgemal üksiku isiku huvidest.

ülesannete kõrgusel ilma- ja eluvaate kujundajatenä. Tuleb mõjundada aatelite püüete ja liikumiste (nagu karskuse jne.) positiivset hindamist kirjanduses, ajakirjanduses, kunstis jne. ning hoiduda nende halvaks panemisest ja naeruväärseks tegemisest. Meie haritlaskond peaks rohkem tegevust ilmutama kiriku vastu.

Järgneb H. Kompuse referaat ainele:
Kunst ja kirjandus rahvusliku kasvatuseseisukohana.

Ka H. Kompuse referaat kantakse teise isiku (juhatusliikme Martinsoni) poolt ette, kuna tal endal võimalik ei olnud isiklikult kongressile ilmuda. Oma referaadis väidab Kompus, et meie praegu Eestis ühe suure ärkamisaja alguses sei-

Pärast Võrumaa maleva taktikaliste õppuste lõppu malevkond koduteel.

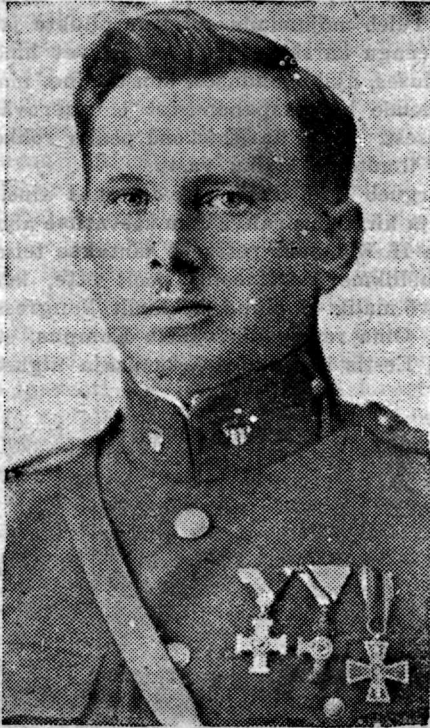
Kuna rahvustunne eeldab teatavat majanduslikku elujärge ning vaimlist kultuuri, mille tõttu rahvuslik küsimus otsemas ühenduses sotsiaalküsimusega. Ka Eesti rahva tulevik rahvusliku üksusena oleneb suurel määral sellest, kuidas lahenevad tegelisel laiemate rahvakihtide majandusliku ja õigusliku seiskorra ning kultuurivahetuse osasaamise küsimused.

Sellepärast olgu E. rahva eluvaates oluliste elementidena solidariteedi ning sotsiaalse vastutuse- ja kohusetunne.

Kuna ristiusk on a) põhimõttelult idealistlik ilmavaade, mis taotleb üksiku inimese ja inimkonna täielikkust eetilises mõttes ja teeb inimeste suhtes määravaks teguriks sotsiaalse tunde (vennastuse) ja b) tegelikult Eesti rahva suurema osa ilma- ja eluvaate määrava ning kujundaja, mille asemele äranähtavas tulevikus midagi paremat ei ole tulemas, tuleb hoiduda võtete eest, mis hävitavad kristlikku kultuuri ning lugupidamist ristiusu enese vastu, samuti ka teiste üleskerkivate idealistlikkude ilmavaadete kohta, mis jaatavad rahvuslikkust ning sotsiaalset tunnet. Kristlikud kirikud ning usuühingud seisku oma

same, mis ühte langeb kogu Soome-Ugri vägeva ärkamisaja algusega. Rahva raudvara tuleb käsitada ja kasutada uue omapärase kunsti ja kultuuri loomiseks. Hõimulikumist tuleb igapidi toetada ja süvendada, sest selles seisab meie tulevik. Ta ei usu Euroopa kultuurisse, sest see on mäda, ta on kindlal veendumusel, et turanismi võim on kaugelt suurem ja vägevam kui paljudkiidetud Euroopa kultuur. Meie uue tärkava kultuuri mõjul tõusev kunst ja kirjandus teeb meid seisukoha peremeesteks, meie oma maa ja elu juhtimise peremeesteks.

Järgnevad elavad vaielused, mis pöörlevad peamiselt prof. Köpu referaadis esildatud väidete ümber. Nende hulgas esineb ka pr. Marta Lepp-Kirschbaum, seletades, et äärmiselt vajaline oleks rahvusliku religiooni loomine. Meie praeguseid usutunnistusi ei saa kuidagi ühendada Eesti rahvuslike ideaalidega, nad seisavad risti tee peal ees, on meile võõrad, tuleks luua oma Eesti usk. Teiste poolt tuuakse ette, et meie usuelu juhtimine on teiste rahvaste ja kadakate käes, kes võõrad meie rahvuslikule arendamisele ja sellest vähematki kuulda ei taha.

Kolonel-leitnant J. Vende.

Kindralstaabi major J. Maide.

Kolonel-leitnant J. Vende kaitseliidu staabiülema kohalt lahkunud.

Möödunud 31. detsembril lahkus kol.-lt. J. Vende kaitseliidu staabiülema kohalt, et asuda omale uuele teenistuskohale — 10 rügemendi ülemaks. Ameti üleandmisel tänas kaitseliidu ülem kolonel J. Roska kol.-lt. J. Vendet ligi kaheaastase suure ja ennastohverdava töö eest, mida nõudis kaitseliit eriti neil oma organiseerimisaastail. Olles andunud kaitseliidu tööle täie vaimustusega ja energiaga, on kolonel-lt. J. Vende töö kaitseliidus jätnud sügavaid jälgi selle arenemisloos.

Maleva pealike ja kaitseliidu staabi ametkonna poolt annetati lahkujale väike mälestusese.

5. skp. korraldasid kaitseliidu staabi ametkond ja maleva pealiked kol.-lt. J. Vendele lahkumiskoosviibimise, kus veel kord tuletati meele lahkunu suuri teeneid kaitseliidu töös ja sooviti edu ja õnne ta uuel vastutusrikkal kohal.

Kolonel-lt. J. Vende lahkumise puhul avaldas kaitseliidu ülem järgmise päevakäsu:

Vaielustesse tõmmatakse ka karskusküsimus ja öeldakse karskusliidu aadressil õige kibedaid sõnu, keegi vanahärra, kes ise põhimõtteliselt karsklane, kinnitab, et tal ei oleks kahju karskusliikumise peale aastate jooksul tarvitatud kümnetest ja sadadest miljonitest, kui 40 aasta jooksul, mil ta karskusliikumist Eestis olevat jälginud, vähemalt ükski joodik nende miljonite abil karsklaseks on tehtud. Seepeale vastab V. Ernits, et karskustöö ei olevatki sihitud üksikute päästmiseks, vaid karsklaste mobiliseerimiseks üldse. Ka

kaitseliidu keskasutustele heidetakse pr. Mäelo poolt ette, et nad midagi pole teinud kaitseliidu pidustustel ikka jälle korduvate „joomingute ja prassingute“ vastu. Talle vastab kaitseliidu staabi propaganda pealik Neggo, et etteheited kaitseliidu keskasutustele on põhjendamatud, sest juba rohkem kui 1½ aasta eest võttis kaitseliidu keskjuhatus seisukoha mõnel kaitseliidu pidustusel ettetulnud ligse alkoholi tarvitamise vastu, missuguse seisukoha kaitseliidu staap nii päevakäskudes kui ka ajakirjanduses kõigile korduvalt

Kaitseliidu staabi ametnikud kolonel J. Vende lahkumise puhul.

Esimeses reas keskel: kaitseliidu ülem kolonel J. Roska, kol.-ltn. J. Vende, kindralstaabi major J. Maide.

„Sõjainistri käsukirja täitmiseks lahkus täna staabi ülem kolonel-leitnant Vende, et asuda 10. jalaväe rügemendi juhtimisele.

Ligi kahe aasta jooksul on kol.-ltn. Vende oma jõudu pühendanud kaitseliidule.

Aeg, kus tema kaitseliidu ridadesse astus, oli organiseerimise aeg ja nõudis erilisi jõupingutusi.

Vaatamata kõigile raskustele, on kol.-leitnant Vende oma mitmekesisest vastutusest ülesannet täites, suutnud võita

teatavaks on teinud. Ka „Kaitse Kodu!“ veerudel on selle küsimuse kohta mitmel korral sõna võetud. Lõpuks võtab sõna referent ja vastab peamiselt neile, kes usuküsimust puudutasid. „Kunstlikult ei saa luua ühtki usku,“ väidab referent, seda olevat näidanud kogu uskude tekkimise ajalugu, seepärast pole tal usku kabinetis, ilma sisemiste üleelamusteta loodud Eesti ususse. Sellega on ta nõus, et kristlikud kirikud ja usuühingud peaksid rahvakirikutena seisma oma ülesande kõrgusel ilma- ja eluvaate kujun-

kõikide kaasvõitlejate poolehoiu ja armastuse — ja seda sellega, et oli eriti töökas, vastutulelik, otsekohene ja õiglane.

Kolonel-leitnant Vende'le uues ametis edu ja õnne soovides, tänan mina teda teenistuse nimel kaitseliidu heaks tehtud töö ja nähtud vaeva eest ja loodan kindlasti, et paremaks kaitseliidu sõbraks jääb ja jõudu mööda ikka kaasa aitama saab.“

Kaitseliidu uueks staabiülemaks on määratud kindralstaabi major J. Maide, kes ka kol.-ltn. J. Vendelt ameti üle võttis.

dajatena, sest ajakohase rahvakiriku tähtsus ka rahvuslikus kasvatuses olevat vastuvaidlematu. Selleks oleks eestkätt vaja, et meie haritlased kirikule lähemale astuksid ja selle korraldusele kaasa aitaksid.

Viimase referendina esineb kindralstaabi VI osakonna ülem kol. A. Traksmann ainele:

Rahvuslik kasvatus ja riigikaitse.

Kuna järgmises „Kaitse Kodu!“ numbris püüame tuua kol. A. Traksmanni kaitseliitlas-

tele ühivutava referaadi sisu täielikumal kujul, siis piirdume siin ainult lühikese referendi poolt tehtud kokkuvõttega:

Eesti rahva olemasolu aluseks on tema kultuuriline, majanduslik ja riiklik iseseisvus, mis igale kodanikule tagab kõige paremini tema isikliku kultuurilise ja majandusliku arenemise, hea käekäigu ja julgeoleku.

Eesti kodaniku töövili oma riigis on kindlustatud ainult siis, kui omame tugeva riigikaitse. See ei pea olema üksi sõjaväelaste asi, vaid kogu rahva mure. Riigikaitse teostamine on rajatud rahva kõigekülgsel ettevalmistusele selleks rahuajal, kangelaslikkusele ja ohvrimeelsusele. Eesti kodu on kaitstud ainult niivõrra, kui võrra seda tahab Eesti kodanik: talupoeg, tööline, riigi- ja seltskonnategelane.

Neist põhimõtetest välja minnes on rahvusliku kasvatuse ülesandeks Eestis:

Meie rahva, kui etnograafilise, kultuurilise ja majandusliku terviku kõigekülgselt, järjekindlalt kasvatamine ja mõjutamine eesmärgiga:

Kasvatada vaimliselt ja kehaliselt tugevat, tervet, töukat, ausat, seaduse- ja korraarmastajat kodanikku, kes armastab oma kodumaad ja riiki ja alati teadlikult valmis on täitma tema vastu oma kodaniku-riigikaitse ja kohuseid, omandades selleks ka vastavaid sõjalisi teadmisi ja oskusi.

Rahvuslikku kasvatust eeltoodud eesmärgi saavutamiseks algatakse perekonnas, jätkatakse koolis ja seltskonnas, eriti kaitseväe vastavates organisatsioonides, ning täiendatakse peasisuliselt sõjalise väljaõppe alal kaitsevæes.

Rahvusliku kasvatuse teostamisele oma laialise mõjuga aitavad kõigiti kaasa: ajakirjandus, kirjandus, teadus ja kunst.

Kol. Traksmanni referaadile järgnevate läbirääkimiste kestel võtab muude hulgas sõna Tartumaa maleva instruktor A. Treufeldt, ja toonitab, vaieldes dr. Vilmsi ja mag. Mooraga, kes nõuavad kaitseministeeriumi eelarve vähenemist ja leiavad puudusi meie ohvitserkonnas, et esimest korda avalikkudel kongressidel kõne alla on võetud meie riigikaitse küsimus. Leiab, et dr. Vilmsi ja mag. Moora poolt esildatud etteheited ja soovid kaitsevæe suhtes ei ole küllalt asjalikud, seda, mis sõjavæes olemas, mida suure vaevaga üles on ehitatud, ei saa nii kerge käega maha lõhkuda. Ka Tartu maleva pealik O. Sarzen võtab ses küsimuses sõna, tõrjub tagasi kaitsevæe ja ohvitserkonna kohta kuuldavale tulnud etteheited. Ta leiab, et ohvitserid on samad Eesti kodanikud, nagu teisedki, mispärast neil loomulikult on samad vead ja puudused, mis leiduvad kogu meie seltskonnas. Neid vigu ei saa kõneleja arvates parandada paljaste sõnadega, kuna meie seltskond, eriti haritlased, õieti vähe huvi tunnevad meie kaitsevæe sisemise elu vastu.

Ka kaitseväe tööst osavõtjate hulgas on harva leida mõni Eesti haritlane. See asjaolu vajab parandamist.

Läbirääkimiste lõpetades asutakse referentide ja kongressi saadikute poolt esitatud ja reaktatsioonikomisjoni poolt läbivaadatud resolutsioonide hääletamisele ning võetakse üksmeelselt vastu järgmised resolutsioonid ja sooviavaldused:

Rahvusliku kasvatuse tähtsuse

kohta võeti resolutsioonidena vastu J. Tõnisoni poolt esitatud teesid, alates punkt 6-st. Punkt 7 teise lõike juure tehti parandus ja kustutati osalt maha, nõnda et see osa järgmiselt kõlab: Täiesti lubamatu on rühmapoliitiline propaganda koolides tulevase rühmapoliitilise kuuluvuse ettevalmistamiseks. (Varem kõlas see nõnda: Täiesti lubamatu on rühmapoliitiline mõjutus, eriti sotsialistlik propaganda ja materialistliku ajaloovaate sihilik käsitlus meie koolides õppiva noorsoo kallal internatsionalistliku mõtteviisi, liiati veel tulevase rühmapoliitilise kuuluvuse ettevalmistamiseks.)

Teised J. Tõnisoni teesid leiduvad eelpool, kongressi kirjelduse juures.

Rahvusliku ideaali kohta:

Eesti rahvuslik ideaal käesoleval ajal on tõeliselt terve ja tubli, sotsiaalselt kiiresti õigluse sihis arenev, üldinimsusaateline, riiklikult iseseisv, omapärase kultuuriga rahvas.

Rahvuslikku kasvatust peab kodus, koolis ja seltskonnas rahvusliku ideaaliga kooskõlastama, mis tingiks sihikindluse puuetes.

Rahvusliku kasvatuse majanduslikkude ja kultuuriliste aluste loomiseks tunnistab kongress hädatarviliseks kiired ja laialised sotsiaalsed reformid, mis rahvahulkade eluvisid rahuldaksid ja laiemad rahvakihid viiksid osasaamisele kultuurivaradest.

Sotsiaalolude kohta:

Eesti rahva signemise ja tõutervise seisukord on muutunud üheks meie rahvuslikuks hädakuks, seepärast on rahvuslase peamine ülesanne hoolitseda vältava püsivuse ja tõulise tubliduse eest. Kuna signemise kahanemine eeskätt rusuva tulundusliku olukorra pärast ähvardab viia meie rahvast vähenemisele ja väljarändamisele, tuleb energiliselt kasvatada arusaamist ühiskondliku olukorra parandamise tarvidusest ning lihtsast eluvisist.

Rahvustunde elustamise kohta:

Tuleks hakata kõige energilisemat kihutus-tööd rahvustunde elustamiseks, rahvuselamuse intensiivsemaks tegemiseks ja rahvusliku vaimu süvendamiseks.

Laiemad rahvahulki, perekondi, seltskonda tuleks tutvustada nime eestistamise küsimusega.

Rahvustunde kasvatamine perekonnas ja seltskonnas:

Rahvusliku kasvatusse kongress tunnistab tarvilikuks:

Kodaniku lugemiku ilmumise, mis s'aldaks nii pildis kui arusaadavas ja kergesti loetavas tekstis materjale meie rahva, maa, kultuuri, mineviku ja oleviku kohta, eriti kirjutusi ema ülesannete ja kohustuste kohta;

koolide õppekavade kooskõlastamise tegeliku elu nõuetega ja õpilaste lähendamise oleviku probleemidele, nõnda et need ellu astudes leiaksid vastava koha ja õige ülesande;

abinõusid leida ajakirjanduse kui rahva tähtsama kasvataja tasapinnal töstmiseks, eriti mõistab kongress hukka ajakirjanduses ettetulevad võtted: paigutada silmapaistvale kohale teated kuritegudest ja väärnähtustest;

eraldada sihilikke ning kõmulisi teateid;

pöörata meie erakondade tegelaste poole ettepanekuga, et erakondade vahel valitseks vastastikune sallivus ja et erakondade või isiklikkudes huvides ei tehtaks maha inetute võtetega meie juhtivaid tegelasi.

Kaitseväe kasvatusse kohta:

Kongress loeb tarvilikuks, et vabariigi õppeasutustes erilist rõhku pandaks meie noorsoo kodusõjate moraalsele ja kehalisele kasvatussele;

et kodanikud, kes ei ole saanud koolides kodusõjate ettevalmistust, püüaksid oma teadmisi ja oskusi täiendada kaitseväe osades, samuti, et nad pärast kaitseväe teenistust oma tööd riigikaitse alal jätkaksid kaitseväe organisatsioonides.

Sooviavaldustena

võeti muuseas vastu järgmised ettepanekud:

Rahvastamispoliitika (rahvaarvu kasvatamine) on Eestis esimese järgu riikliku tähtsusega küsimus (prof. Lüüs).

Perekondade abiraha seadus tuleb uuesti läbivaatamisele võtta ja lasterikaste, bioloogiliselt väärtuslike perekondade kinnitamise või nende järele palgamaksimise mõttes maksta panna.

Laste põhjalikuma hoolekande võimaldamise ja ühiskondliku õigluse nimel tuleksid makstud kõik vallalised ja lasteta abieluühinimesed teatud vanaduse piirides. Sellest maksust saadud tulud tarvitagu ainult laste hoolekande põhjalikumaks tegemiseks.

Riigi või omavalitsuse teenistusse astumisel on muil samasugusel tingimusel eesõigus lasterikastel perekondadel.

Iga majaomanik langeb trahvi alla, kui ta lastega perekonnale korterit ei anna või koguni püüab oma majast perekonda laste pärast välja tõrjuda. Kelle majas rohkem lapsi üles kasvatatakse, sellele peremehele võib kohalik omavalitsus autasu maksta (prof. Lüüs).

Pärast resolutsioonide hääletamist astub kõnetooli kongressi kokkukutsuja prof. dr. A. Lüüs ja tänab liigutatud häälel kongressist osavõtjaid nende südika koostöö eest meie rahvale nii tähtsas rahvusliku kasvatamise küsimuses ja konstateerib, et nagu näitas üksmeelne resolutsioonide vastuvõtmine, et käesolevat esimest rahvusliku kasvatusse kongressi kõigiti kordaläinuks peab nimetama. Viigu igaüks siit koju kaasa siin esitatud mõtted ja kavatsused ning hakaku neid koha peal teostama, see oleks parim kongressi saavutus. Kuid kuna me kõik tahame töötada oma kalli isamaa kasuks ja eduks, siis kinnitagem seda tahet oma riigihümni laulmisega.

Kõik seisavad püsti ja riigihümni helid kõlavad vägevalt läbi ruumika auditooriumi.

Prof. dr. A. Lüüs lõpetab seepeale kongressi kell 1/11 õhtul.

Salkade kaupa minnakse isekeskis elavalt mõtteid vahetades laiali, kes ühisele koosviibimisele üliõpilasmajas, kes rongile, kes koju.

N a l j a d .

Allohvitser: „Noorsõdur Mägi, kas teie tundsite seda ohvitseri, kes siit praegu möödus? Kes ta võis olla?“

Noorsõdur Mägi: „See oli 3. kompanii ülem leitnant Teder, härra allohvitser.“

Allohvitser: „Vale! Esiteks oli see 1. kompanii ülem ja teiseks — oli see kapten Laga.“

*

Inglise sõduri mõistatus.

„Mõista, mis see on: sõdur Tommy suitsetab teda, naised teevad temaga oma pead siledaks ja kuf soovitakse, võib temast ka lugeda?“

„Ei tea.“

„Üsna lihtne: piip, hari ja ajaleht.“

Isa elukutse.

Lipnik: Mis mees on teie isa?

Sõdur: Naisemees.

Lipnik: Egas ta sellest ometigi elab?

Sõdur: Egas ta sellest surnud ka ei ole.

*

Vast sõjakoolist tulnud noor ratsaväe nooremleitnant istub kohvikus ja kuulab jazz-bandit. Tema vastas istub noor kena preili, keda ta kõnetaks heameelega, kuid ei tea, kuidas alata kõnelust. Lõppeks küsib ta preililt: „Vabandust, preili, kas teie mängite banjot?“

„Ei, mitte mina, vaid see isand seal poodiumil,“ kõlab külm vastus.

Wilhelm von Schwerin.

J. L. Runebergi järel.

Juba ooberstleitnant Drufvagi, ta lausa hädaldab:

„Iga õrnuke hing on siin asjata, see põrmuks läeb.

Juba vaentlasparvi ma tulemas näen, mida põrgust ma neile veel vastu säen, ja kust võtan ma võitluseks võimu, mis viiks võidule soomlaste väe?

„Kui veel harjunum keegi kahuri man oleks sõdureist, mees, kes püssirohtu on nuusutand, keda uskuda võiks; aga ei, lausa kiuste, just nooruke siin viieteistkümnepäevane, krahv von Schwerin, see veel juhtigu patareid nõndas' mehed enda kas võidule viin?“

Juure noorukese ta ruttab siis, kää tal' õiendab:

„Varsi surma või elu otsustav liisk meile langema peab; etu ehk, kui hästi te sihite, aga kindtaima surma, kui väärate. Etage, surge — või võitke, ainult — oi teid, kui väsite!“

„On kõrkjas tormi käes mannetu; nii ka teilegi algab mäng varsi võõras ja armutu, — sestap küsingi.

Kui algab too, hullund ja pöörane, Käsi südamele, ja vastake: kui on tarvis . . . siis hingegi oma ohvriks tuua kes julgeksite?“

— „Teis, ooberst, igaüks austab ja näeb juba elatand meest, ju siis sestki on vähe, et müügile läeb maa selle eest.

Ma aastaid vaid koidiku säravaid elan alles, — viisteist neid mul kanda vaid — ja kui needki saaks anda, siis kunas ja kas tõest' needki põlatuks said?“

Uku silmis sähvatab: „Rauale see kalksahtas! Sõna see sattus õigele paigale, — ta kärgatas.

„Kes nüüd enam teid nõdraks veel mainida saab; ei, vaid selle eest kiidan Jumalat. Süda ongi see, ei käsivars ju, mis rammusid kasvatab!“

Lahing valla läks. Võitlust esimest Schwerin käis nüüd; rivid murdusid, pirstusid, tema kuid

ei väsinud, oli talle patarei kui kodulees, selle tuid ta valvas ja hoidis sees; kasakaid tuli parves, ta neile parra kõrvetas juba kui mees.

Pilgu puhkust sai, nüüd ta kiirustab juure taanduvate; meeled nõtrund sütitavad, kui kajahtab vihahõige see.

Jälle hetk, ja kõik juba muutuda täib, alles muserdand rivi taas võitlusse käib kuna armsama koide suust vaid tuli raksuv lõpmatu näib.

Vaatleb Drufva seda ja imestab ehk küll kaugelki; uljaks meistritööks käitlust tood nimetab õppind sõduri:

„Kes ju sel kombel kuulsuse saavutab, see kõrgele lendab, kui eiada saab, seda aidaku Jumal, see korra veel armiat juhatab.“

Alles videvik võitluse raugetas, tuli leeri Schwerin; õrn võsuke, näed, välja kannatas selle võitluse siin.

Kui ta jälle laagrisse tõi kahurid, teda hallpääd sõdurid ihailid, sülle Drufva ta sulges ja valju kajas kõrkjale hurraa-hüüd.

Nimi hüilgele noore veel sangari nii vara löi, — tõest' kirkamat õnne ei kellelgi iial loita või.

Kuid, ah, pea tallegi lõppes tee, vaevalt poolde kui oli ehtinud see, juba kaamutav hauakoobas ootas teda all Toonela vee.

Veelgi aeg tuulekannelde kõlasse viise riputas; läks korra siis viimsesse võitlusse, kõike ületas.

Kuid enne veel, kui elu lakkas ta sees ja kärsitu veri tas jääks kalbenes, veel kangelastööd tegi ja surma ta kahurist kees.

Veripäev Oravane kui koitis nii üliõnnetu, mis viis lootuse viimse ja võidustki tegi hävingu, sääl oli ta vaprus arvamata, mitte ainuski kuul ei läind kaduma, sääl ta suurükke lõhkemast hoidis, kastes neid enda verega.

Varjude riigis.

Juhan Jaigi romaan.

(Järg.)

7

Ajad möödusid allilmas. Olgugi, et see ilm nagu tundus olevat väljaspool aega, olgugi et aja mõiste kauaaegseil siin-olijail oli ununemas selle ilma jaoks, kuid jutustades lugusid, mis sündisid endistel aegadel, püsis kõikidel meeles kui suur tegur on aeg maapealses elus.

Kadaja, kui kõige noorem selle ilma kodanik, polnud veel vabanenud ajast. Kui pikkamööda see vist võis tulla. Eriti temale, kes lahkunud äkisti keerulisest sündmustikust enne selle lõpuarenemist. Langedes võitluses ja olles kannud kogu aja omas hinges võiduiha, tõi ta selle meeoleolu enesega siia kaasa ning see pidi jääma talle omaseks jäädavaks. Ning tundis ta, et olgugi et ta asus neist sündmustest teadmata kauguses, lahutatud tundmatu vaheseinaga, siiski ta kuulus täiesti nendele võitlustele ja nendele muredele, millede keskelt surm tõi tema ära.

Oi huvitavad olid rännakud allilmas, kus kaugustes ja lähedustes peitus nii-palju võluvast sõdurimeeltele, et kõige tiivukam maine mõttelend ei suuda iialgi kujutada ette midagi sarnast. Inimese maapealne elu on piiratud kaunis kitsalt oma kaasajaga ning sellest ringist ei pääse iialgi välja. Ning eluaeg ise, olgu ta kuus tahes sündmusrikas, ei suuda mahu-tada enesesse ikkagi rohkem, kui üht-ainust aja edasivenivat joont. Kuid siin elatakse korruga kõikides aegades, siin võib tunda korruga enese kõikide aasta-

sadade sisu ja mõtet, siin ollakse vabanenud neist kitsaist köidikuist, mis aheldavad inimest pealilmas.

See kõik oli kaunis ja veetlev, sest üle kõige oli ikkagi see, millele oli pühenda-tud ta maapealne elu.

Kadaja ootas sõnumeid Eesti vabadus-sõjast. Kuidas võiski ta seda silmapil-gukski unustada, kui siin iga samm tule-tas meele ta katkestatud võitlust. Nii laagritulede virvendavad leegid tuletasid meele vägagi sagedast sõjapilti, kus üldi-sest läbi õo kostuvast sõjamürinast pilk äkki eksib musta pimeduse kaugusesse, kus äkki vist õige kaugelt tõuseb mus-tade pilvede põhjale kohutav punane tuli-kahju kuma. Nii tihti kohutas see meeli sõjapäeval. Kuid millised külad põle-vad nüüd, kui kaugel on vaenlased juba, kas võitlus veel kestab? Või saadab eest-lasi uskumata sõjaõnn, kaitsevad neid nä-gematud vaimud, et ühelgi neist ei tule palavast tapelusest lahkuda allilma kan-gelaste riiki?

Mitte teda ükski ei vaevanud piinav uudishimu. Sedasama tundsid ka teised ta kaaslased, kõik need, kes tervitasid ta saabumist ja toodud sõjasõnumeid rõõ-muga. Tihtipeale luges ta seda igatsust kõikide silmist, ainult silmist, sest siin tuntakse paratamatust ja saatuse väära-matut kätt ning keegi ei tule avaldama soove sündmuste käigu vastu.

Kes pole tunnud igatsust oma seltsi-meeste järele? Kõige kõvemini seob ini-

*Lõpuks kahuri ääre vaibus ta,
magas hetke maas,
kuid kui vihamees tuli piirama,
üles kargas taas,
hõiskas mehed kaasa ja tormas ees,
avas tee läbi piiravast vaenlasest
ja langes vast siis, kui jõudis
juure endi rõõmuva väe.*

*Ei olnud veel kuueteistkümne
noor sõdur see.*

*On seegi ju iga, kui võidakse
nii kaugele.*

*Mõni pää, kuulsuspäikeses mis hõbeland,
enda pärjad kõik oleks viimseni ann'd,
kui tolle nooruk'se krooni
oleks sellega anastand.*

*Nii, kuusteist täiski veel polnud ta
— liialt rutati —,
raskelt kannatand väes tumma murega
teda leinati.*

*Ja ümber ta laiba seisavad
veel hallpääd sangarid parimad,
kui kallid ta olnud neile,
seda nüüd alles tunnevad.*

*Ei kuulu hädaldus meestele,
vaikne mure vaid,
nii ka süingi ta jahtund kehale
muud osutid said;
elu hommikut Vegesack vaid ülistab,
ja Adlercreutz lahkunu pääd silitab
kuna Drufvalgi kortsund palgeil
kuumi pisaraid särahtab.*

E. Raudsepp.

mesi ühine aade, mille eest võideldud. Aade, mille eest inimene võitleb, moodustabki inimese peaväärtuse ning hing leiab oma kodu ainult selles tuttavas, koduses soojas õhus.

Kunagi saabuvad uued sõnumid?

Korrutades enese vaimusilmade ees möödunud aegu tihtipealegi ta sattus mälestustele, mis korra valdanud ta südame täiesti, kuid mis taganesid esilekerkivate sõjasündmuste eest. Ning nende jälgimisel ta nagu jõudis tagatipul sellele juhtumisele, kus ta enne siia jõudmist

„Mis mure vaevab sind?“ küsis tulija. „See, et ei saabu sõnumeid pealilmast. Olin ma siis tõesti ainuke, kes sattus siia? Kuhu lähevad mu lahingukaaslased? Ei taha jääda üksi ega olla eraldatud neist, peaksin minagi saama sinna ja olema seal, kuhu satuvad nemad...“

„Sellest ei pruugi kurvastada. Et kaaslased ei saabu, see võib olla on hea tunnus. Olen pannud tähele, et need, kes langevad lootusetul silmapilgul, need saabuvad siia kohe, lootused ei seo neid viibima. Kuid võitlejad ei tule enne, kui on

Tallinna maleva Ida malevkond laskeharjutustel.

leidis enese südaööl üksikust toast, kus ta viimast korda nägi magavat Allit. Seda jälgis ta meeleldi kõigega leppinud ükskõiksuses, ent siiski sageli ta ehmus, kui tundis enese mõttemõlgutustes nagu maise lootuse sädemeid, nagu tuttava õnneunistuse edasikestmist. Kui on see nii, mis siis ennustavad tuleviku päevad? Millega see siis siin võiks lõppeda?

Istus käsipõsikul laagritule ääres, näos mängles tulekuma kollane vari. Nii nagu tulikeeled lehvlesid õhus, nii temagi mõtted elasid läbi imelikke väringuid, kuid nii nagu sõed selles tules ei kustu ilagi, nii vist ialgi ei kao ka tema mõtete valus algallikas.

Ning siis tundis ta kellegi sõbralikku kätt omal õlal. Vaatas — see oli suur tugev mees muinasaegadest, kes talle jutustanud põneva loo verisest lahingust rahva metsikute naabrite vastu. Ning olid saanud sõpradeks.

elanud läbi selle vaenlasest üleolemise jõu ülejäägi, mis jäi võitluses kasutamata. Seda olen pannud tähele pikkade aegade jooksul.“

Äkki miski asi sundis neid kuulutama.

Oli kui toataks suure vasaraga kusa-gil kauguses vastu kumisevat paasi, nagu kõue mürin kajaks kusagilt kaugelt merelt. Ühtlasi need hääled nagu tundusid kellalöökidena, mis panid ärkama ja kuulutama kogu allilma. Need kauged kajad kuuldusid nagu sammuks Kalevipoeg kusagil raskete sammudega, et maapind põrus all. Kas oli ärganud Kalev nüüd, vabanenud kaljuköödikuid põrgu väravast ning sammus mehisel sammul sinna, kuhu teda oodatud.

Kuid hääled lähenesid. Allilmas tekis ärev ootevaikus. Kõik olid tõusnud omilt istmeilt ning käsi silmille tõstetud, vahtisid üksisilmi kaugesse pimedusse.

(Järgneb.)

Mõtteid rahvustundest.

Nagu üksikul inimesel, nii ka rahval on ainult niipalju väärtust, kuivõrd temal on tugevat omapärasust. Meie püha kohus on kõike rahvuslikku hoida ja arendada, kõike isamaalikku armastada ja rajada sellele oma töö.

See on maksev esimeses joones rahva keele kohta.

Kaotab rahvas oma keele, siis kaotab tema iseene!

Soome kirjandusest.

*

„See aade annab meile meie vaimustuse, see aade, et soome rahvasugu peab arendama enese ühemeelseks rahvaks, kes määrab ise enese saatuse ja loob omale oma keele abil oma kultuuri. Kes pole selle aate laps, see ei või meid mõista. Sest kõik põhjeneb selles, et meie soome rahvasse ja tema tulevikku usume, et meie seda rahvast, tema keelt ja tema muinasaega armastame, et meie tema kultuurjõule toetume ja arvame, et tema on tingimata tarvilik Euroopas.

Meie elame sellest ideest!

Aroid Järnefelt'i romaanist „Inimese saatus“.

*

Toimetusele saadetud kirjandus.

Paraadi-marss. Kaitsemalevale pühendanud Elmar Kikas.

Meie üldiselt tuntud kirjastusekriisi ajal, kus isegi paremad kirjandustooted peavad kaua ootama trükimusta, on noodikirjandus veel raskemas seisukorras, kuna seda tarvitav publik on palju väiksearvulisem kirjandushuvidega publikust. Seepärast iga uudis sel alal on tervitatav. Seda enam veel on põhjust rõõmustuda, et on tekkimas kaitseleidu muusikavara, et meie kunstnikkommas on märgata huvi kaitseleidu liikumise vastu, täites seda, mille järele meie kaitseleidus tundub vajadust, mis igatahes on tervitatav nähtus. Sellespärast juhime kõikide kaitseleidu orkestrite tähelepanu selle vastilmunud muusikatoote peale.

N a l j a d.

Patareiülem: „Puhkusele tahate Tallinna sõita pulmadeks? Pole võimalik lubada teid! Pulmi võib seal pidada ka teieta!“

Kapral Roose: „Vabandust, härra kapten, aga pulmi pidada minuta on võimatu, sest peigmees olen nimelt mina!“

„See soome rahvustunne on nimelt midagi üsna iseloomulikku, on midagi, mis ainult väikeste rahvaste juures ilmneb, kelle rahvuslik iseseisvus ähvardatud on ja kelle rahvuslik õitseag alles noor on. Tschehhide ja ungarlaste juures näeme sedasama.“

Ernst Brausewetter.

„Ainult oma jõus seisab iga rahva saatus.“

Moltke. Saksa riigipäeval.

*

„Ainult siis on rahvas vaba, kui tema ainult vabadest meestest koosneb, sest vabadusel on tingimuseks teiste õiguste austamine ja seepärast ka teiste õiguste olemasolu nõuab, et omal võimalik elada oleks.“

Paul de Lagarde.

*

Mida mõnusam üksiku isiku elutee on, seda vähem saadab tema korda. Mida raskemaid ülesandeid rahval ette tuleb, seda kõrgemale astmele tõuseb see rahvas.

Paul de Lagarde.

Märgilaskmine.

Koloneli proua: Armas Karl, mina ei jõua enam välja kannatada seda koledat piibutsu.

Kolonel (võtab piibu suust, käskjalale): Käskjalg, viige see välja!

Käskjalg: Teie käsu peale, härra kolonel, kuid kumma — kas teie proua või piibu?

*

Kadett Mölder istus kino rõdul tagumises reas; tema ees istus mitu daami kübarates, nii et Mölder ei saanud näha midagi. Seal tuli talle korraga pähe tore mõte ja ta hüüdis poolvaljusti: „Vast oleks see noor kena daam nii lahke ja võtaks peast oma kübara!“ Ning samal hetkel võtsid kõik daamid peast oma kübarad.

*

Ütles.

Veltveebel peab rühmaga harjutusi. Juba mitu korda on ta märganud, et sõdur Torm komandot ei kuula. Viimaks veltveebel läheb Tormi ette, silmitseb teda üksisilmi hulk aega ja küsib siis:

„Sõdur Torm, ütlege mulle otsekoheselt, mis suguse viguriga õnnestus teil inimkonna hulka lipsata?“

Inglise nali.

Noormadrustele seletatakse merijõudude ajalootunnis, et admiral Nelson oli mees, kes ei teadnud, mis on hirm.

„Rumal admiral!“ mõtleb noormadrus Hawkins, „ta oleks võinud ju küsida seda teiste käest.“

*

Teadis.

— Sõdur Nupp, kas teie teate, mispärasest sõdur peab ohvitseri ennem tervitama, aga mitte vastupidi?

— Et inimesed oskaksid vahet teha ohvitseri ja sõduri vahel, härra leitnant.

*

Uus määrustik.

Leitnant (veltveebile): Kas ma pole teile ütelnud juba kümme korda, et sõdureid tuleb õpetada nüüd uue määrustiku järele?

Veltveebel: Need puupead ei oska veel vanagi järele, uuest pole juttugi.

*

Leitnant: Armuline preili, ma armastan teid.

Armuline preili: Kahjuks ei saa ma teile sedasama ütelda.

Leitnant: Tehke nii nagu minagi — valetage.

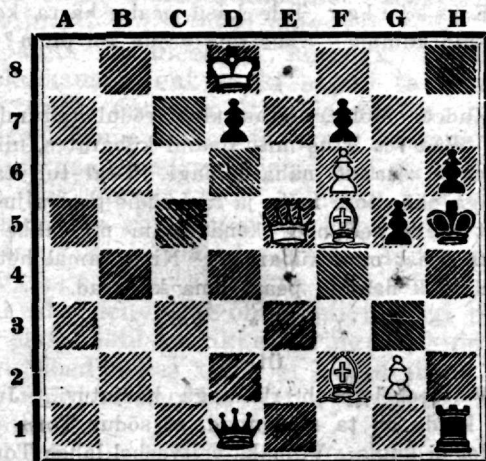
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 29.

Kokku seadnud A. Burmeister.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd8, Le5, Of2 ja f5, Ef6 ja g2.

Mustad: Kh5, Ld1, Vh1, Ed7, f7, g5 ja h6.

Valged algavad ja annavad matt kahesammuga.

M. Villemsoni ülesande nr. 25 lahendus.

1. Vf8 — f5, Ke4 : 15,

2. Lg8 : g6 annab matt.

1. (Vf8 — f5), Vc8 : f5,

2. Lg8 — a8 annab matt.

1. (Vf8 — f5), g6 : f5,

2. Lg8 — g2 annab matt.

1. (Vf8 — f5), Re2 : c3.

2. Vf5 — f4 annab matt.

1. (Vf8 — f5), Oc8 — e6,

2. Lg8 : e6 annab matt.

1. (Vf8 — f5), tikskõik,

2. Lg8 — d5 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: G. Friedemann, stud. techn. S. Levitski, B. Kerner, A. Jakobson ja V. Mikenas (Tallinnast), stud. jur. Raoul Pärnpuu (Tartust).

MEIE SIIDISUKAD
DAAMIDELE ON KÕIGE ELEGANTSEMAD JA VASTUPIIDAVAMAD
KILGAS
 TRIKOO JA SUKAVABRIK
 TALLINN PRIIT. 3
 KÕNETRAAT 2-23

Melange kohvi- ja siguritööstus A. Lõhmus

end. L. Grosset & Ko

soovitab oma tööstuses valmistatud kõrges headuses Melange oa-kohvi plekk karpides, Melange oa-kohvisegu kolmes sordis, roheline, punastes ja kollastes pakides. Melange, kakao ja viljakohvi ning praetud sigureid lahtiselt ja pakitult igasugusel arvul.

Tööstus: Tartus, Ladumise tän. nr. 2, telef. 1-76.

Lugejad!

Käesoleva numbriga algab „Kaitse Kodu!“ kolmas aastakäik.

Uuel ilmunisaastal tahab „Kaitse Kodu!“ veel suurema innuga oma ülesannete teostamist jätkata.

Lugejad! Ainult suure lugejate hulga olles suudab „Kaitse Kodu!“ areneda ideaalsele kõrgusele, mida suurem lugejate hulk, seda paremini suudab „Kaitse Kodu!“ täita oma ülesannet.

Iga lugeja kohus on — leida „Kaitse Kodule!“ uusi tellijaid!

Tarvitagem selleks iga juhust!

„Kaitse Kodu!“ seisab Eesti isamaalise aate teenistuses. Iga lugeja on ainult siis täitnud oma isamaalise kohuse, kui ta on „Kaitse Kodule!“ vähemalt 5 tellijat juure muretsenud.

Oma kaasvõitlejale, lapsele, sõbrale või sugulasele on „Kaitse Kodu!“ tellimine kõige paremaks jõulu ja uueaasta kingiks. Kõikidele lugemislauadadele kõige sobivamaks ehteks on „Kaitse Kodu!“

Kellelegi ei käi „Kaitse Kodu!“ tellimine üle jõu. Ta maksab ainult 50 mk. kuus. Iga majandusliselt iseseisev kodanik peab tellima „Kaitse Kodu!“

Kaitseliitlased! Kaitseliidu üksused! Tellige vähemalt iga jao peale 1 eks. „Kaitse Kodu!“ ja sellega oleks teie häälekandja ainelistest muredest vabanenud! Iga jagu telligu otsekohe omale „Kaitse Kodu!“

Lugejad! Kandke tõsiselt hoolt selleks, et kõik tuttavad, sõbrad, kõik lugemislauad ja ootetoad telliksid „Kaitse Kodu!“ 1927. a. peale.

„Kaitse Kodu!“ talitus,

Tallinnas, Pikk tän. 2.

EESTI PABERI A.-S.

Peakontor Tallinnas, Lai tän. nr. 11.

Kõnetraadid:

Juhatus 33-96
Üldine 33-97
Müügiosakond 33-98

Laod:

Tallinnas, Viru t. 9, kõnetr. 1-49
Tartus, Kүүtri t. 5, „ 4-77
Türil „ 11

Soovitab oma laost:

Kirjutuspaberit, kõrgeväärtuslikku.

Postpaberit, pakkides.

Kantseleipaberit.

Trükipaberit, mitmes headuses.

Albumipaberit, mitmevärvilist.

Kartongi, mitmevärvilist.

Kaanepaberit, trükitööde jaoks.

Pakkimispaberit, õhukest, pagari-ritele, valget ja pruuni, mitmes paksuses.

Pappi, valget ja pruuni.

Paberist kotte (lõõtsu),

1/2—20 naelale.

PEAKONTOR:

Uus Sadama tän. 11

Tallinn (Estonia).

Telegr. aadress:

WOODEX — TALLINN

Kõnetraat 13-63.

O/Ü. Mc KIBBIN, G. MALKOW-PANIN & Co.

Metsa-eksport.

Paberipuud,

Palgid,

Propsid,

Haavapakud,

Saematerjal.

Tallinn.

KAUBANDUSE ÜHISPANK

Tallinnas, Viru tän. 18, kõnetr. 8-01.

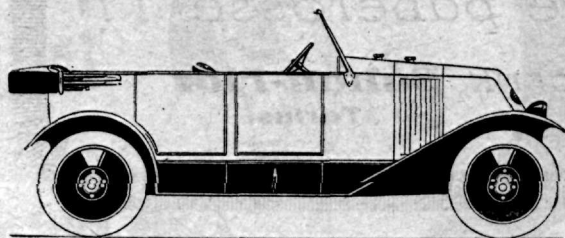
Kõigi pangaoperatsioonide toimetamine.

Pank maksab hoiummude pealt:

jooksvate arvete pealt 8⁰/₀ a.; hoiuraamatute pealt 8¹/₂⁰/₀ a.; aastaste hoiummude pealt 12⁰/₀ a.

Raskete teeolude juures on

RENAULT

ainsam vastupidav, kiire
ja mugav auto.

A.-S.

„KONZENTRA“

Tallinn, Pikk tän. 39,
kõnetr. 8-62.

Eelolevaks ueks aastaks

soovitan valmista. ud
oma kõiitekojas kõige
paremast materjalist:

**konforaamatuid,
veksliraamatuid,
Ameerika sfurnaale,
kopeerraamatuid,
kirjakorraldajaid,
kviitungiraamatuid,
ambulantraamatuid.**

Peale selle soovitan oma rik-
kalikust laost kõiksugu büroo-
ja koolitarbeid.

Erakorral. tellimisi täidetakse
kiiresti ja ülikorralikult.

Adolf Klaff

Tallinn, Harju tän. 20,
kõnetr. 22-51.

V. I. GORBATSCHEV & POJAD

Tallinn, Estoonia puistee 15, kõnetr. 26-86.

Kõige suurem ja täielikum

RIIDEKAUBA LADU.

Müük suurel ja väikesel arvil.

Kaitseliiflastele, sõjaväelastele ja kõikidele suitsetajatele

soovitame oma uusi paberosse:

Sultan-Flor № 100

20 fk. 35 mk.

Tartu

20 fk. 15 mk.

Se-Se

20 fk. 25 mk.

Reklaam

20 fk. 10 mk.

Nõudke ainult meie paberosse!!!

Tubakavabrik: **Sultan-Flor**
Tartus.

Uuemad
lambid

TUNGSRAM "D"

Tallinn
"Standard Electric" Valli tän. 4

Raadio

"Standard Electric"

Raadiotarbeasjade
kauplus ja ladu.

Tallinnas, Valli tän. 4, telefon 27-90.

Kallis Linda!

Ära unusta manööv-
riteks Rootsi firma
Lundgreni post-
margi teed.

Sinu Adamson,
kaitseliiflane.

Daamide unistus

Müük kõigis ärides.

PAELAVABRIK „RAUANIT“ A.-S.

Tallinn, Rannavärava pulestee 7. :: Kõnetraat 15-42.

Uudis. Uudis.

President

tuletikud on kõige paremad Eestis.

Need on saadaval kõikides tubaka- ja koloniaalkauplustes.

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Asutatud 1907. a.

TALLINNAS,
S. Karja tän. nr. 23.

Telegr.-aadr. „Krediitpank“.

PÕHIKAPITAL MK. 120.000.000.—

Osakonnad: Haapsalus, Narvas ja Nõmmel.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja
tähtsamates alevites.
Ühendus suuremate linnadega välismaal.

Toimetab kõiksugu panga operatsioone kodu- ja välismaal.

KINNITUS - AKTSIA - SELTS

EESTI LLOID

Juhatus Tallinnas, Pikk t. 11. Kõnetr.: 6-24, 17-03.

**Tule-, elu-, õnnetusjuh-
tumiste- ja veokinnitus.**

Kinnitage oma varandust ja elu kuni veel aeg.